

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
20/2016
21. máj 2016

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SNS: MENEJ STRANÍCKOSTI
A VIAC KVALIFIKOVANOSTI
Strana 4.

MENOVÉ NÁSTROJE SÚ
NAVLHNUTÉ A NEUČINNÉ
Strana 5.

NIE VŠETKY HROBY
SLOVÁKOV MAJÚ MENO
Strana 6.

VOLÍME S NÁDEJOU,
ŽE UŽ BUDE LEPŠIE
Strana 7.

JUBILANT OTO KOŘÍNEK
A JEHO TVORIVÁ BILANCIA
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Slovensko má nové logo so sloganom Good idea Slovakia, teda Slovensko – dobrý nápad. Postarala sa o to firma výtvarníčky Simony Bubánovej. Podľa nej nový branding je postavený na dvoch významoch sloganu – jeden je, že naozaj sú u nás dobré nápady, a druhý, že je dobrý nápad prísť sa na Slovensko pozrieť, je dobrý nápad investovať na Slovensku a dobrý nápad je kupovať slovenské produkty. Pre lepšiu náladu v krajine treba ponúkať optimistické veci a slogan Slovensko – dobrý nápad je optimistická ponuka.

V prípade štátov sa každoročne robia prieskumy, prostredníctvom ktorých sa zostavuje brand index krajín a z neho sa dá vyčítať, ako je krajina vnímaná v iných štátoch. Slovensko je v najnovšom indexe na päťdesiatom deviatom mieste zo sedemdesiatich dvoch krajín sveta. Česi sú na dvadsiatom deviatom mieste, o tridsať miest pred nami, ani to však nie je veľmi dobrá pozícia. Podľa S. Bubánovej: „Všetko sa má točiť okolo spojenia Good Idea, čiže dobrá myšlienka alebo dobrý nápad. Ak niekto zo zahraničia rozmýšľa o dovolenke na Slovensku, my mu chceme povedať – dobrý nápad. Iný chce na Slovensku investovať a v podvedomí bude mať zasa slogan – dobrý nápad. My na Slovensku naozaj máme neuveriteľne dobré nápady, úžasné firmy ponúkajúce prelomové veci, ktoré krajine robia veľké meno po celom svete. Keď chceme propagovať krajinu, nebudeme predsa poukazovať na zlé, ale na dobré veci. Tak to robia všetky dôležité štáty. Z prieskumov však vychádza, že Slováci sú národ, ktorý neuveriteľne nadštan-dardne pestuje sebabičovanie.

Z médií sa neustále dozvedajú o škandáloch, o tom, ako Slováci odchádzajú z krajiny, ako ekonomika a politika sú v problémoch. Samé depresívne a ťažké informácie. A my tvrdíme – áno, ale máme aj pekné veci a je fantastické byť na ne hrdý. My sme ten „dobrý nápad“ postavili na tvrdeniach, ktoré sú veľmi konkrétne a preukázateľné. Branding môže fungovať iba vtedy, ak ho národ prijme a keď uverí, že je tu veľa dobrých nápadov. Dali sme ponuku, ktorá môže ľuďom zlepšiť náladu.“

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Ministerstvo kultúry SR zverejnilo správu o používaní štátneho jazyka

Dôležitá správa o stave slovenčiny

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Ochrana štátotvorného slovenského jazyka, uplatňovanie zákona o štátnom jazyku v praxi, ale aj používanie spisovnej slovenčiny v štátnej správe, v ochrane spotrebiteľa, v médiách a v školstve. To všetko obsahuje tretia správa o stave používania štátneho jazyka na území Slovenskej republiky, ktorú začiatkom tohto roka zverejnilo ministerstvo kultúry. A ako to vlastne s našou rodnou slovenčinou vyzerá?

V oblasti médií je v správe o stave používania štátneho jazyka uvedených osem odporúčaní. Medzi inými je tu aj odporúčanie zriadiť funkciu hlasového pedagóga v Rozhlase a televízii Slovenska (RTVS) a zaviesť funkciu jazykového redaktora vo všetkých médiách. Tiež sa napríklad odporúča upraviť v zákone o RTVS povinnosť pre redaktorov, hlásateľov a moderátorov používať vo vysielaní slovenský jazyk v kodifikovanej podobe. Súkromným médiám sa napríklad odporúča organizovať systematické jazykové vzdelávanie redaktorov, moderátorov a ďalších zamestnancov.

■ POKYNY MINISTERSTVA

Správa hneď v úvode sleduje úroveň ovládania slovenského jazyka u zamestnancov štátnej správy, a to nielen na ministerstvách, ale i na úradoch miestnej štátnej správy. V tejto oblasti MK SR okrem iného odporúča „zvýšiť počet zamestnancov súdov zúčastňujúcich sa na školeniach zameraných na zvyšovanie úrovne

Občania SR majú zaručené rovnaké práva v ústave – poniektorí to vidia ináč...

ovládania slovenského spisovného jazyka“.

Osobitne si MK SR všima zaraďovanie mien do kalendárov. Ako sa píše v správe, „v súčasnosti neplatia žiadne záväzné pravidlá na pridávanie, resp. nahrádzanie mien v kalendári, čo spôsobuje zmätok u používateľov. Najmä rodičia opakovane upozorňujú na to, že v jednotlivých kalendároch sa neuvádzajú mená rovnako a v rovnaký deň. Tento stav vyplýva z toho, že neexistuje nijaký orgán, ktorý by usmerňoval uvádzanie mien

v kalendároch, a tak rozliční vydavatelia kalendárov pristupujú k tejto problematike individuálne“.

■ DESIATKY PODNETOV

Odporúča preto založenie kalendárovej komisie pri MK SR. V závere správy MK SR informuje o tom, že od 1. októbra 2013 do 30. septembra 2015 dostalo šesťdesiat podnetov na možné porušenie zákona o štátnom jazyku, z nich desať bolo neopodstatnených. Najčastejšie dochádzalo k porušeniu umiestňovaním veľkoplošných

oznamov a reklám na verejných priestranstvách v inom ako štátnom jazyku alebo bol slovenský text na dvojazyčnom ozname zverejnený menším písmom či v nesprávnom poradí oproti textu v inom jazyku. Inými jazykmi boli najčastejšie maďarský a anglický jazyk, píše v správe MK SR.

■ ÚLOHY A ODPORÚČANIA

Správa v návrhu uznesenia vlády spomína konkrétne úlohy a odporúčania. Konkrétne ukladá jednotlivým ministrom a vedeniam ústredných orgánov štátnej správy vytvoriť vhodné podmienky na činnosť terminologických komisií a zabezpečiť ich riadne fungovanie. Minister vnútra má každoročne do 15. decembra zabezpečiť pravidelné vzdelávanie z oblasti jazykovej kultúry pre zamestnancov okresných úradov. Minister hospodárstva má do 30. júna tohto roka zaistiť, aby sa v spotrebiteľskom kódexe zakotvila potreba používania štátneho jazyka v dokumentácii súvisiacej s reklamáciami a v komunikácii so spotrebiteľom a minister školstva by mal prijať opatrenia na zlepšenie úrovne používania a ovládania štátneho jazyka v rezorte školstva, a to každoročne do 1. septembra. Správa napokon ukladá ministrom kultúry do 30. júna tohto roka zriadiť pri MK SR komisiu na zaraďovanie krstných mien do slovenských kalendárov a na schvaľovanie oficiálnej podoby týchto mien.

3 OTÁZKY PRE:

Margarétu VYŠNÚ zo Strediska národnostných vzťahov Matice slovenskej

Zo zlého sa poučiť a z dobrého inšpirovať

• V Stredisku národnostných vzťahov MS (SNV) pracujete štyri roky, teraz v pozícii poverenej riaditeľky. Ako hodnotíte predchádzajúce obdobie?

V prvom rade ďakujem vedeniu MS za prejavenu dôveru. Moja predstava je pokračovať v začatej práci SNV a pridať nové koncepcie a návrhy. Svoj úžitok priniesli zborníky z troch konferencií, máme vypracované analýzy a štúdie, ktoré by bolo dobré viac prezentovať, v rámci SNV sme schopní realizovať aj prezentačné spoty, je žiaduce pokračovať v spolupráci so slovenskými menšími v SR a zintenzívniť vzťahy s nimi, s príslušnými štátnymi orgánmi a tretím sektorom a aj naďalej sa podieľať na ochrane základných práv majority.

• Ktoré priority by mali byť v tejto problematike pre MS?

Za najdôležitejšie považujem systémovú prácu, časový plán, maximálnu kvalitu a efektivitu práce, využitie a prezentáciu výsledkov a aplikáciu opatrení. Z mojej pozície by som chcela presadiť masívnosť a jednotu v aplikácii opatrení, podporu odborných projektov aj externým finančným a personálnym krytím. Problematika národnostných vzťahov by sa mala prelínať a zosynchronizovať s ostatnými matičnými pracoviskami, naliehavú úlohu vidím v „zosieťovaní“ matičných domov, konkrétne stanoviská treba presadiť vo výbere MS a v jeho komisiách. V SNV sa sústreďujeme najmä na vypracovanie správy o postavení a právach Slovákov

na zmiešanom území SR, zorganizovanie štvrtej konferencie, dosiahnutie zvýšenej podpory vlastenectva vo vytypovaných sto dvadsiatich obciach na juhu, zjednotenie používania terminológie týkajúcej sa národnostných vzťahov a chcela by som uplatniť aj ďalšie moje koncepcie.

Nebolo by vhodné porovnať práva národností v rámci EÚ či RE?

Špecifickosť každého európskeho štátu, jeho vývoja a charakteru kultúr nám nedovoľujú porovnávať, môžeme sa však zo zlého poučiť a z dobrého inšpirovať.

Zhovárал sa Viliam KOMORA
Foto: archív autora

V SNN 21/2016
SI PREČÍTAŤE

- Cenná iniciatíva ÚPN dala dovedna obraz a znalosť o jadrovej katastrofe na Ukrajine
- Šesťdesiatnik Ján GLÓZIK z Kovačice sa do umeleckého dôchodku i oddychu ešte nechystá
- Zazvoní našim čistým prameňom a lesným studničkám – oázam osvieženia – umieračik?

O heroickej obrane kresťanstva na Slovensku veľa nevieme Náboženstvo kultivuje, ale aj zotročuje

Text a foto: Eva ZELENAYOVÁ

Napriek tomu, že bývalý režim forsoval ateizmus a znevýhodňoval veriach ľudí, náboženstvo sa nestraťilo zo života spoločnosti. Známý je Leninov výrok, že náboženstvo je opium ľudstva. Ale dejiny ľudskej spoločnosti jasne dokazujú, že človek sa nezaobíde bez duchovnej nadstavby a akosi prirodzene inklinuje k hľadaniu podstaty svojho bytia. Dnes nám veda dokazuje, že sme ďaleko od poznania zmyslu nášho jestvovania a je to celkom pochopiteľné. Nie sme stvoriteľmi nášho sveta ani samých seba.

Dejiny jednotlivých náboženstiev ukazujú, ako tie vplývali na vývoj civilizácií. Európania postupne prijali kresťanstvo a takmer dvetisíc rokov je základom ich kultúrneho rozvoja. Stotožnili sa s ním tak, že celé generácie dokázali brániť ho aj za cenu vlastného života. Výrečným dôkazom sú povojnové roky, keď za vieru obetovali slobodu i život mnohí Slováci. A neboli to len jednoduchí ľudia, ale i predstavitelia vysokej cirkevnej hierarchie a intelektuálna špička národa. O tomto heroickom výkone našich predkov dosiaľ veľa nevieme, lebo, žiaľ, cirkev mala od začiatku svojho jestvovania aj veľa

nepravidiel. A má ich doteraz. To nesmierne vyhovuje inej civilizačnej skupine – islamistom. Priam sa vysmievajú Európanom, ako si nectia svojho Boha. Európska civilizácia dosiahla taký stupeň životnej úrovne a technologického rozvoja, až ochromili jej imunitu voči vonkajšiemu svetu. Európania spýšneli, zabudli na svoju duchovnú podstatu, ktorá im určovala limity správania i spôsob prežitia.

■ PÚŤ V DECHTICIACH

V Dehticiach neďaleko Trnavy sa od roku 1994 konajú púte. V roku 1950 v borovicovom lesíku nad dedinou postavili oby-

vatelia Dehtíc majestátny kríž z vďaky za Božiu pomoc počas vojny. Azda preto sa púť koná každoročne 8. mája. Aj tohto roku asi päťsto ľudí kráčalo na toto miesto. Mladí, rodičia s deťmi, starší i v pokročilom veku. Nehanbili sa za svoju vieru, keď stúpali hore dedinou. Podľa tradície sa prvý raz zjavila Panna Mária 4. decembra 1994 v neďalekej Dobrej Vode a predstavila sa ako Kráľovná pomoci. Zjavenia potom pokračovali v Dehticiach. Dodnes vraj piati z pôvodných siedmich vizionárov majú denné zjavenia Panny Márie. Dehtice nie sú zatiaľ cirkevne uznaným miestom, ale veriacim to neprekáža.

Centrum dehtických náboženských pútí.

Púte na zvláštne miesta, napríklad k Božiemu hrobu do Jeruzalema alebo na také ako v Dehticiach, sa konali od začiatku kresťanstva. Jestvovali však aj v predkresťanskej dobe. Vplyv cirkvi na obyvateľstvo prekážal mnohým mocným tohto sveta. Jozef II. sa usiloval paralyzovať mocenský vplyv pápeža reformou v cirkevnej oblasti, pričom zakázal aj niektoré púte.

■ DEMONSTRÁCIA HODNÔT

Púte však predstavujú demonštráciu kresťanských hodnôt, ktoré v súčasnosti s ľahkosťou znevažujú niektorí európski politici, čím otvárajú dvere cudzím náboženstvám. Niet sporu, že na starý kontinent sa valia masy moslimských utečencov. Neprichádzajú s úctou k našej kultúre. Nemienia sa asimilovať. Európski politici, ktorí nerešpektujú hodnotový základ nášho spoločenstva, nemajú čo hľadať vo vedúcich pozíciách. Lebo Európa stroskotá práve na takých politikoch, akým je trebárs aj luxemburský minister diplomacie Jean Asselborn, ktorý dostáva záchvaty z postojov Vyšehradskej štvorky k migračnej kríze.

Väčšinu pestovateľských plôch Slovenska poznačil aprílový mráz Nahradia neúrodu kompenzácie?

Ivan BROŽÍK – Foto: TASR

Jarné mrazy spôsobili pestovateľom ovocia na Slovensku obrovské škody. Odhaduje sa, že nečakaná nepriazeň počasia poškodila až sedemdesiat percent pestovateľských plôch. Informovala o tom predstaviteľka Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Gabriela MATEČNÁ (SNS). Katastrofu prežívajú aj vinári a ovocinári. Mráz im poškodil tridsať až šesťdesiat percent porastov.

Podľa ministerky „mladé vinohrady, nedávno vysadené, sú na tom mimoriadne zle, pretože je potrebné opäť vysadiť nové štepy“.

■ SKEPTICKÁ MINISTERKA

Za škody spôsobené mrazom umožňuje slovenská aj európska legislatíva odškodňovať pestovateľov finančnými kompenzáciami. Ministerka preto operatívne avizovala, že požiada vládu o posúdenie možnosti. Sama však bola mierne skeptická: „Neviem, či kompenzácia pokryje na sto percent škody. Bude to závisieť od možnosti štát-

neho rozpočtu.“ zdôraznila. Ak príde k odškodňovaniu pestovateľov, kompenzácie sa budú podľa nej vyplácať prostredníctvom Pôdohospodárskej platobnej agentúry. V budúcnosti by sa poskytovanie podpory pri podobných udalostiach, ako sú mrazy, mohlo vyplácať aj z tzv. rizikového fondu.

Podľa informácií Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory sa celkové škody na produkcii ovocinárov, vinohradníkov a ostatných poľnohospodárov odhadujú na 36,5 milióna eura. V ovocinárstve sa škody odhadujú na sedemdesiatich

percentách plôch, u vinohradníkov sú škody na úrovni tridsiatich percent až päťdesiatich percent plôch.

■ CENY PORASTÚ

Po prvom májovom rokovaní vlády Gabriela Matečná optimizmom neprekypovala. „Ja som informovala, že toto je skutočne mimoriadna udalosť, ktorá tu nebola šesťdesiatpäť rokov, samozrejme načrtla som opatrenia, ako to riešiť napríklad v Rakúsku,“ povedala.

Ministerka G. Matečná sa o škodách spôsobených mrazmi presvedčila na viacerých miestach.

Rakúsko podľa nej odškodňuje poľnohospodárov tak, že bude žiadať Európsku komisiu o krízový transfer peňazí, no tiež aj z vlastných dotácií. Podľa jej vyjadrenia ju teraz čakajú mimoriadne náročné a intenzívne rokovania s ministrom financií.

Negatívny dosah budú mať aprílové mrazy aj na ceny ovocia a zeleniny, ako aj vín v predajnej sieti. Pravdepodobne menší bude v sieťových hypermarketoch a supermarketoch, ktoré majú možnosti, ako vyrovnávať ceny flexibilnými maržami. V malých kamenných obchodoch sa odhaduje nárast cien zhruba o pätnásť percent. Toto dobrá správa pre Slovensko nie je, pretože všetci máme už dlhoročné a najmä praktické skúsenosti s oprávnenosťou a najmä primeranosťou rastu cien v mnohých prípadoch.

Tí pestovatelia, ktorým sa úroda aj vynaložením mimoriadnych výdavkov, ako sú napríklad vyhrievacie sviečky v sadoch či horáky vo vinohradoch, ako-tak podarilo zachrániť, budú mať len veľmi malé šance na to, aby pri zvýšených nákladoch dokázali konkurovať cenám v obchodných reťazcoch.

VŠIMLI SME SI

Najvyšší predstaviteľ Organizácie Spojených národov so sídlom v New Yorku by mohol byť slovenský kariérny diplomat. Pri naplnení všetkých prognóz by mohol na tejto pozícii vymeniť dosluhujúceho generálneho tajomníka OSN Pan Ki-muna, mimochodom, pôvodne tiež ministra zahraničných vecí. Na čele spoločenstva národov sveta 1. januára 2007 nahradil Kofi Annana.

Šanca ako ešte nikdy

Miroslav LAJČÁK.

výzva, je to príležitosť a pred príležitosťami sa neuteká,“ povedal Miroslav Lajčák.

Náš minister zahraničných vecí sa už skôr osvedčil aj v európskej diplomacii. Získal v roku 2010 čelné miesto v Európskej službe pre vonkajšiu činnosť. Mal na starosti riadenie vzťahov so západným Balkánom a s východnou Európou a bol tak najvyššie postaveným Slovákom vo vtedy vznikajúcej zahraničnej službe Európskej únie.

Podpredseda vlády Robert Kaliňák v čase končiacej sa práce neschopnosti predsedu vlády zdôraznil, že Miroslav Lajčák má v otázke kandidatúry na post generálneho tajomníka OSN absolútnu podporu.

Záujem o post generálneho tajomníka OSN zatiaľ potvrdilo deväť kandidátov. Média favorizujú predstaviteľku UNESCO Bulharku Irinu Bokovú. Kandidatúru okrem nej potvrdili aj ďalšie tri ženy – Chorvátko Vesna Pusičová, Natalia Ghermanová z Moldavska a Novozélandanka Helen Clarková. V súvislosti s týmto postom sa už skôr spomínala aj meno ďalšieho slovenského kariérneho diplomata Jána Kubiša.

(ib) – Foto: mzv.sk

Navrhujú zákony, ktoré môžu pracujúcim uškodiť So Zákonníkom práce opatrne

Pravdepodobne iba odborári alarmujú verejnosť a upozorňujú na to, že – možno aj v dobrej viere – súčasná opozícia podala niekoľko návrhov novelizácie Zákonníka práce, ktoré môžu zamestnancom uškodiť, ukrátiť ich o niektoré práva a prípadne obráť o určité príplatky.

„Politika sa má robiť preto, aby sa zlepšila kvalita života čo najväčšiemu počtu ľudí. Ak sa má zlepšiť kvalita života len úzkemu okruhu a len z liberálneho pohľadu, tak to dobré nie je. Vyrušuje nás najmä tých jedenásť vecí, ktoré sa týkajú Zákonníka práce alebo nárokov zamestnancov,“ konštatoval predseda OZ KOVO Emil Machyna.

Veľmi nenápadne sa navonok tvári znenie novely o práci v nedeľu, počas sviatkov a o príplatkoch za ňu. Predkladatelia si však zrejme nevšimli naozaj zaujímavú skutočnosť, a to, že slovenský Zákonník práce doteraz nepozná definíciu práce v nedeľu. Ak niekto u nás pracuje v nedeľu, tak nepracuje vo sviatok, ale v deň pracovného pokoja. Opozícia síce navrhuje zavedenie príplatku dvadsaťpäť percent k mzde za prácu v nedeľu, ale zároveň aj vo sviatok. Tu je však ďalší problém či viacero otáznikov. Doteraz je príplatoč za prácu vo sviatok určený na hranici päťdesiatich percent. Po novom by teda tí, ktorí musia z najrôznejších dôvodov pracovať vo sviatok, prišli o polovicu príplatku k mzde. Mimochodom, málo sa u nás vie, že na Slovensku vykonáva prácu v nedeľu až takmer každý piaty pracujúci. To

je alarmujúce číslo, najvyššie v celej Európskej únii.

Další „podraz“ voči zamestnancom prichádza v podobe návrhu

uvádza lehota iba šesť mesiacov, šesťkrát kratšia (!). Že by tým bol zamestnanec výrazne poškodený, azda niet pochýb. Je tu aj opodstatnená obava, že by v budúcnosti mohlo dochádzať k neplatným rozviazaniam pracovných pomerov s „nepohodlnými“ zamestnancami a zamestnávateľov by to stálo iba ich šesťmesačnú mzdu.

Opozícnymi návrhmi je ohrozená aj doteraz Zákonníkom práce garantovaná hranica minimálnych mzdových nárokov. Návrh na jej legislatívne odstránenie by znamenal, že by ktokoľvek mohol napríklad aj lekára s tromi atestáciami zamestnať za minimálnu mzdu, v súčasnosti štyristopäť eur. Zrušila by sa tak vlastne dôležitá zamestnanecká kategória – kvalifikácia.

V parlamente je tiež návrh na zrušenie pracovnej zdravotnej služby pre zamestnancov v prvej a druhej kategórii či povinné preškolenie vodičov.

Jan ČERNÝ
Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

novelizovať tú časť Zákonníka práce, ktorá zamestnanca odškodňuje v prípade, ak dôjde k neplatnému rozviazaniu pracovnej zmluvy s ním zo strany zamestnávateľa. Doteraz platná úprava garantuje v takejto situácii zamestnancovi odškodnenie až do výšky priemernej mzdy počas troch rokov, teda tridsaťšesť mesiacov. V návrhu na novelizáciu sa však

Tentoraz konšpirácie v kultúre

Maroš M. BANČEJ

V súčasnej informačnej džungli sú najviac populárne dva termíny – politická korektnosť a konšpiračná teória. Ten prvý termín znamená, že váš establish-ment, teda napríklad Európskou úniou masirované médiá môžu v mene korektnosti označiť akoukoľvek nálepkou, ak servilne nezdiefiate predpísaný názor alebo aspoň nedržíte hubu a krok. Od nacionalistu cez xenofóba až po pravcového extrémistu či rovno fašistu. V druhom prípade vás vďační lokaji „globálneho poriadku a názoru“ označia za priaznivca konšpiračných teórií okamžite, len čo si dovoľíte podľa vášho rozumu, vedomia a svedomia rozmyšľať nad neoficiálnou teóriou či nebudaj akceptovať aj iný ako oficiálnymi médiami prezentovaný postoj. Od ozna-

čenia za konšpirátora vedie len malý krôčik k bodu jeden a opäť ste xenofóbny nacionalistický extrémista, ba priam fašista. A kto tieto nálepky, ktoré sa veľmi ťažko zmývajú, rozdáva? Je to smutné, ale veľmi často takzvané osobnosti, z ktorých časť sa vyhlasuje za protagonistov zo sveta kultúry.

Ale vráťme sa o tridsať rokov späť. Byť umelcom v tých časoch nebolo vôbec jednoduché. Tí, ktorí mali to šťastie, že si mohli dovoliť fungovať ako takzvaní umelci v slobodnom povolaní, veľmi dobre vedeli, čo sa od nich očakáva. Nekritizovať pomery a najmä „štátostranu“, zbytočne nevytýčať a neudržiavať styky s osobami režimu nepohodlnými. Našlo sa medzi nimi dosť tvorcov, ktorí spolupracovali s režimom na základe

biblického – daj Bohu, čo je Božie, a cisárovi čo je cisárovo. No našlo sa aj nemalo tých, čo robili ideologickú nadprácu a vyslovene kolaborovali s komunistickým režimom, aby získali väčšie či menšie výhody v tom

KOMENTÁR

večnom umeleckom hryzovisku, kde nie vždy platí priama úmera medzi talentom a slávou, a už vôbec nie medzi talentom a výškou honorárov.

Potom sa mohli spofaľnúť na to, že sa pre nich vždy našla dajaká lukratívna práčka a kamarátska zhovievavosť kolegov a „krstných otcov“ ideologických komisiách posunula zákazku do realizačnej fázy. Pravda, ak tí, čo v nich sedeli, boli už dostatočne tvorivo i finančne nabažení.

A nebolo treba ani veľmi namáhať invenciu. Stačilo siahnuť po osvedčenom repertoári a registri atribútov a symbolov – vhodné umiestniť na návrh kosák a kladivo, päťcipu hviezdu a niekoľko holubíc...

V čom sa zmenila táto situácia po novembri 1989? Zásadný rozdiel je v tom, že dnes si môžete urobiť divadelné predstavenie, napísať knihu, usporiadať koncert či namaľovať obraz zdanlivo, aký len chcete. Pravda, keď si danú umeleckú aktivitu zafinancujete sami alebo si nájdete ochotného sponzora. Napísal som zdanlivo preto, že aj dnešná proklamovaná demokracia a sloboda prejavu má svoje limity a vonkoncom nie jednoduché. Ak nemáte dost prostriedkov ani prípadného veľkorysého podporovateľa, musíte sa vy alebo váš vydavateľ či zriaďovateľ obrátiť na štát. Už od čias Ladislava Snopka, ako druhého ministra ponovembrovej éry, sa hľadali mechanizmy, ako dotovať kultúru a umenie. Vznikol fond Pro Slovakia a zdalo sa, že riešenie je na svete. Nebolo. Odvtedy máme už vari tretiu koncepciu podpory kultúry.

Vždy v príslušných komisiách sedeli určití ľudia, ktorí rozhodovali. Napríklad počas ministra Rudolfa Chmela sa dostalo veľkej priazni istému vydavateľstvu, ktoré žičlivo pozrelo aj na diela menovaného. A tak je to dodnes s menšími či väčšími výnimkami. Pôda ako stvorená na rôzne konšpiračné teórie.

Najnovšie som sa v istom mienkotvornom denníku dočítal, že: „Do Fondu na podporu umenia prišiel oficiálny podnet, aby prešetril prerozdelenie svojich financií. V piatok zasadne jeho rada, aby preverila, či nedošlo ku konfliktu záujmov. Podozrivý je Spoločnosť slovenských spisovateľov...“ Žeby konšpiračná teória tých, ktorí proti konšpiráciám vehementne bojujú?

Fond na podporu umenia zriadilo ministerstvo kultúry ako nezávislú, verejnoprávnu inštitúciu. Nech sa peniaze nerozdeľujú pre kultúru po politickej línii. Rozhodujú komisie fondu, kto podporu získa a kto nie. Systém vyzerá naoko v poriadku. Ale zloženie fondových komisií a konkrétne osoby predznamenaávajú, že spravodlivý najskôr nebude.

Aplikácia pre Veľkého brata

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Ako povedal prezident A. Kiska, kľúčovým dôvodom opätovného obratu ľudí k extrémistickým názorom je podľa neho fakt, že ľudia stratili dôveru v štát. Súvisí to nielen so zdravotníctvom, školstvom a s korupciou, ale s čímkoľvek, čo človek potrebuje a štát mu nedokáže vyjsť v ústrety. Jednoducho štát zlyháva v priamom prenose. V predvolebnom období sa podľa Kisku k tomu pridali aj populistické teórie. Základné zlyhávanie s absenciou správnej politickej rétoriky viedlo na Slovensku k tomu, že sa extrémisti dostali do parlamentu. Tí vraj s voličmi nehrajú čestnú hru.

„Mažú si fejsbukové príspevky, už nepochodujú s faktami a v uniformách, ale majú zelené tričká a usmievajú sa. Preto je dôležité klásť si otázku, ako je

možné, že keď niekto má fašistické symboly alebo jeho fejsbukové príspevky majú jasne fašistický a rasistický náznak, my sme nezakročili?“ vyjadril sa A. Kiska. Ako spoločnosť preto podľa neho nemôžeme nechať bez povšimnu-

POZNÁMKA

tia nielen nálady jednej politickej strany, ale aj ostatných extrémisticky orientovaných ľudí, ktorí šíria „oheň nenávisťi“ voči niektorým ľuďom, skupinám ľudí alebo náboženstvám.

K tomu sa vyjadruje aj koncepcia vlády SR zameraná proti extrémizmu, kde sa píše: „Vláda použije všetky právne i politické prostriedky, aby nedala extrémizmu šancu a zastavila tak ďalšiu antisystémovú eróziu par-

lamentnej demokracie. ... Vláda tiež zvýši pozornosť v oblasti zabezpečenia výučby smerujúcej k efektívnej a cielenej prevencii prejavov rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu, extrémizmu a ostatných foriem intolerancie, zabezpečí posilnenie občianskej výchovy proti extrémizmu a totalitným režimom. ... Posilní hodnotové vzdelávanie u žiakov a ich vedenie k ideálom slobody, ľudskosti a uvedomelého občianstva, a to tak v rámci formálneho, ako aj neformálneho vzdelávania. ... Vláda dokončí výstavbu Múzea holokaustu v Seredi ako inštitúcie s potenciálom vzdelávania výchovy proti všetkým formám neznášanlivosti, násillia a extrémizmu. ... Podporí vyučovanie na základných školách a stredných školách o živote národnostných

menšín žijúcich v SR a ich histórii v kontexte prevencie a boja proti extrémizmu, nacionalizmu a extrémnym prejavom správania...“

K téme sa objavila nedávno správa, že pre monitorovanie extrémizmu na internete budú mať policajti k dispozícii novú aplikáciu za päťdesiatštyritisíc eur. „Aplikácia poskytne polícii sadu nástrojov umožňujúcich vykonávať monitoring, odhaľovanie, zaznamenávanie a spracovávanie prípadov extrémizmu v prostredí internetu efektívnejšie ako doteraz s využitím skúseností z Nemecka, kde podobný nástroj využíva ich spolková kriminálna polícia,“ uviedol rezort vnútra. Ten nebude zverejňovať opis funkcionality a možnosti aplikácie. Monitoring internetu je vraj súčasťou policajnej práce na celom svete a o metódach, ktoré sa pri tom používajú, sa z taktických dôvodov neinformuje. Aplikácia je v prvom rade určená pre policajné zložky na úseku boja proti extrémizmu. Každá aplikácia na sledovanie obyvateľstva sa však dá aj zneužiť. Orwellov Veľký brat si veselo užíva svoje radosti aj na internete.

SPOZA OPONY

Nedávno zomrel Hans-Dietrich Genscher, najdlhšie slúžiaci minister zahraničných vecí v Európe. Popísalo sa a pohovorilo o ňom v „našich“ médiách dosť. S výnimkou vzťahu k jednému tiež dlhoslúžiacemu ministrovi zahraničných vecí – Bohuslavovi Chňoupkovi. Genscher vo svojich pamätiach oceňoval stretnutia s ním. Vyhľadával ho, aj keď bratislavský, presnejšie petržalský rodák už nebol minister.

K pamätiam H.-D. Genschera som sa dostal v roku 1995, keď už bol mimo aktívnej politiky. A tak mi zišlo na um požiadať aj B. Chňoupka, ktorého si nemecký politik tak cenil, tiež o kus pamäti. Boli už nové pomery. Chňoupek žil na dôchodku v juhočeskom Tábore. Na jednom snemovaní spisovateľov na Slovensku došlo k tichej, ale nevidanej senzácii. V diskusii vystupovali popri sebe práve tak spisovateľ, reportér a bývalý dlhoročný prednovembrový minister Bohuš Chňoupek, ako aj dlhoročný disident, ktorý

rovno z väzenia išiel v novembri 1989 do funkcie vo federálnej vláde Ján Čarnogurský. Napísal som o tom. Tento fakt tak prekvapil, že si text vyžiadala český literárny časopis.

Prečo práve Chňoupek a Fukna

Dušan D. KERNÝ

Zrejme vo vtedajších Havlových Čechách niečo podobné nielenže nebolo možné, ale ani len mysliteľné.

Počas rokov ministrovania reportéra Chňoupka v Prahe po roku 1968 dosiahol vtedajší štát historické dohody vo vzťahoch s Rakúskom, Nemeckom, USA aj s Vatikánom. Vtedajšie pomery prispeli k zrodu nových vzťahov so Svätou stolicou v roku 1977 v čase pontifikátu Pavla VI. To viedlo Svätú stolicu k prijatiu závažných dokumentov. Boli to dve konštitúcie. Prvá – Qui divino, určila Trnavu za metropolitné

sídlo arcibiskupa slovenskej cirkevnej provincie! Podriadilo jej biskupstvá v Nitre, Banskej Bystrici a Spiši, ktoré od roku 1937 priamo podliehali Svätej stolici. A druhá konštitúcia –

teda B. Chňoupek. Keď prišiel na pražské letisko vítať po prvý raz delegáciu s vatikánskym „ministrom zahraničných vecí“ kardinálom Augustínom Casarolim, vatikánsky diplo-

mat z jeho sprievodu šokoval ministra Chňoupka slovami: „Pán minister, hádam my, ktorí sme končili na rovnakom gymnáziu, sa nemusíme rozprávať len po anglicky.“ Vo vláde a jej vtedajších „servisoch“ nemal nikto ani potuchy, že vysoko-vzdelaný muž, ktorého povolali do Vatikánu z vedenia univerzity v USA, je rodák z Cerovej na Záhorí. Meno John Bukovský si dal podľa vedľajšej dediny Buková. Povolanie niekdajšieho Jána Fuknu do Vatikánu ešte dnes ukazuje rozsah prípravy a kvality vatikánskej diplomacie – jej ak nie predví-

davosť, tak pripravenosť. Ján Fukna vyštudoval v USA, kde napokon zastal na čele univerzity. Je príznačné, že z USA do Vatikánu ho povolali práve v roku 1968, teda v roku prelomového pokusu o reformy vo vtedajšom Česko-Slovensku. Bol aktívny vo vatikánskej diplomacii, pokiaľ ide o veľa štátov vtedajšieho socialistického tábora. A v roku 1994 ho pápež Ján Pavol II. vymenoval za prvého pápežského nuncia v Ruskej federácii. Aj na tomto prípade vidno, že vatikánska diplomacia je výrazom historických rozmerov uvažovania katolíckej cirkvi.

Isteže do veci hovorili aj Slováci Colotka a Husák. Ale len dvaja chodili na jedno a to isté gymnázium. O príbehu viem z textu, ktorý mi na požiadanie napísal B. Chňoupek a napokon ho uverejnili Slovenské pohľady. Okná ich redakcie dnes hľadajú na fasádu oného gymnázia. Nie sú na nej nijaké tabule. Tam drali lavice oní neskorší diplomati. Chňoupek – federálny a svetaskúsený. A Fukna – takpovediac svetový, s dielom historicky trvácnym.

SEBAOBRAÑA

Kedže Nemecko zažíva v poslednom čase enormný prílev migrantov, vládni predstavitelia sa usilujú situáciu zvládnuť čo najlepšie. Úradníci si povedali, že cudzincov treba zaučiť aj do tajov sexuálnej výchovy, aby pri strete odlišných kultúr nedochádzalo k zbytočným nedorozumeniam. Urobili to svojším spôsobom za predpokladu, že imigranti čítajú web. Vláda zriadila špeciálnu webovú stránku, kde migranti nájdu všetky informácie o vzťahoch, sexe, tehotenstve a dokonca aj masturbácii. A ak by náhodou vôbec nerozumeli tomu, o čom sa na internetovej stránke píše, ku všetkému sú pripravené aj názorné ilustrácie.

Výchova migrantov

Návštevník novovzniknutej stránky si môže prehliadať zvoliť v dvanástich rôznych jazykoch. Po tomto prvom kroku ho čaká široký výber zaujímavých tém. Samozrejme, všetko sa točí okolo sexuality a partnerstva. V islamských krajinách sú takéto témy pre verejnosť tabu. Preto sa Nemci rozhodli, že im vysvetlia všetko od začiatku. Okrem toho, že pre istotu pripomínajú, že ženy majú vagínu a muži penis, niekoľkými vetami presne opisujú, čo to vlastne ten sex je, a pridávajú aj niekoľko dôvodov, prečo sa ho partneri rozhodujú praktizovať. Samozrejmou je splodenie detí, no niekedy ide len o sexuálne potešenie.

Hneď od začiatku má priestor aj ďalšia, rovnako intímna téma. Dôležitú pasáž venovali i masturbácii. „Môžete mať sex aj sami so sebou,“ vysvetľujú pre nevediacich. Vládna webová stránka sa stala krátko po spustení okamžite hitom a nielen Nemcov, ale aj celý svet ohuruje najmä svojím názorovým spracovaním. Jednotlivé rozpracované témy sú doplnené veľmi exaktnými ilustráciami, ktoré zrejme pomáhajú inštruovať, ako sa čo má robiť. „Dohodnite sa s partnerom, ako často, ako dlho, kde a aký sex budete mať,“ dočíta sa utečenec na webe spolu s tým, že frekvencia sexu sa v priebehu vzťahu mení. Potvrďuje to veta, ktorá sa opakuje často: „Je to normálne.“

Vláda sa na špeciálnej stránke zamerala aj na vážnejšiu tému, ktorou je sexuálne násilie. Potenciálnym čitateľom niekoľkými vetami vysvetľuje, ako takéto násilie vlastne vyzerá a akými spôsobmi sa môže prejavovať. Pre reálne prípady sú na stránke pripravené aj kontakty, kde je možné násilie nahlásiť. Migrantom však pripomínajú aj práva, ktoré im pobyt v novej krajine zaručuje. Spomína sa slobodný výber partnera, adopcia, ale aj rozvod.

V rakúskom Salzburgu na to idú inak. Už čoskoro sa tam v krytej plavárni objaví nové informačné tabuľky. Vyžiadala si ich situácia, keď po opakovaných sexuálnych útokoch a narázkach muselo vedenie mesta zakročiť. Obrázky vysvetľujúce kódex slušného správania už zadali do výroby. Celkovo osadia až stoštyridsať tabulí s piktogramami nielen v krytej plavárni, ale na všetkých miestach v meste, kde sa dá kúpať. Návštevníkom budú nimi pripomínať, že pri pobyte v bazénoch musia mať na sebe riadne plavky. Často sa totiž stávalo, že najmä utečenci sa kúpali v spodnej bielizni, čo je neprijateľné a nehygienické. Upozorňovať budú tiež na neprípustnosť „očumovania“ žien v plavkách, na dodržiavanie diskretnej vzdialenosti pri plávaní a tiež na to, že sprchy sú oddelené zvlášť pre mužov a zvlášť pre ženy...

Robert LANDIS

Jaroslav PAŠKA: Slovenská národná strana dôveru občanov nesklame Menej straníckosti, viacej kvalifikovanosti

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

Slovenská národná strana nielenže splnila záväzok vrátiť sa do parlamentných lavíc, ale stala sa aj súčasťou vládnej koalície. Najnovší prieskum verejnej mienky na jej rastúcich preferenciách potvrdil, že občania Slovenska vnímajú SNS pozitívne. Slovenské národné noviny oslovili jej podpredsedu Jaroslava Pašku.

• Z telefonického prieskumu, ktorý pre agentúru SITA uskutočnila agentúra Polis 22. až 29. apríla, vyplynulo, že SNS dôveruje najviac občanov. Ako vnímate takéto uznanie zo strany občanov?

Aj keď si uvedomujeme, že výsledky prieskumov verejnej mienky sú premenlivé, veľmi si vážime signalizovanú stúpajúcu dôveru verejnosti v prácu SNS. A veľmi pekne za ňu ďakujeme. Uvedomujeme si však aj to, že ak je pre politický subjekt náročné dôveru verejnosti získať, oveľa ťažšie, pracnejšie a náročnejšie bude získanú podporu si udržať. Preto aj naďalej chceme pracovať tak, aby sme získanú priazeň občanov nesklamali. SNS išla do volieb s cieľom vrátiť do verejného života i do politiky slušnosť, dôstojnosť, porozumenie, odbornosť, kvalifikovanosť aj hrdosť. Žijeme v čase, keď sa pod tlakom dynamických medzinárodných zmien vzťahy v našom najbližšom okolí neustále komplikujú. Preto sme presvedčení, že je dôležité v záujme pokoja a stability nachádzať na riešenie problémov odpovede s čo najširšou spoločenskou aj politickou zhodou. Znamená to pre nás možno menej straníckosti a o to viac porozumenia, pochopenia, kvalifikovanosti a spolupráce so všetkými, ktorí majú úprimný záujem posunúť kvalitu života na Slovensku.

• Do akej miery vidí SNS ako reálne dosiahnuť v súčasnom vládnom programe svoje programové ciele?

Veľkú časť našich programových cieľov sme po dohode s koalíčnymi partnermi zapracovali do programového vyhlásenia vlády. Vďaka tomu sa pri ich naplňaní budeme môcť oprieť o podporu celej súčasnej vládnej garnitúry. Postupne by sme tak mali v spolupráci s koalíčnymi partnermi zrealizovať komplexnú reformu

Kredit SNS upevňuje aj Jaroslav PAŠKA.

vzdelávania, modifikovať úpravu valorizácie dôchodkov, primeraného zvyšovania minimálnej mzdy, sprísniť poskytovanie sociálnych dávok pre tých, ktorí odmietajú pracovať, zabezpečiť zrušenie daňových licencií, zníženia daní, zaviesť rozsiahly protikorupčný program, zastaviť rozpredávanie strategického majetku, zabezpečiť zvýšenie potravinovej bezpečnosti a podielu slovenských výrobkov a produktov z domácich surovín, zabezpečiť zvýšenie limitu na paušálne výdavky pre živnostníkov, zníženie administratívnej záťaže pri podnikaní (napr. zrušenie povinnej zdravotnej služby) a pod. Samozrejme že ak život priniesie aj iné v programovom vyhlásení nezaznamenané problémy, budeme ich môcť v spolupráci s koalíčnymi partnermi operatívne riešiť.

• Ukazuje sa, že predseda SNS Andrej Danko mal pravdu, ak hovoril, že súčasná SNS je iná,

„očistená“ od násovo nedávnej minulosti. A zdá sa, že tak to vnímajú aj voliči...

Slovenská národná strana prešla rozsiahlou vnútornou reformou a sme presvedčení, že má všetky predpoklady na to, aby naďalej bola hodnotným prínosom slovenskej politickej scény, jej stabilnou a štandardnou súčasťou. Nepochybujeme však o tom, že slovenská verejnosť už bude pôsobenie SNS veľmi pozorne a citlivo sledovať a každé pochybenie nám dá rýchlo na vedomie.

• Zatiaľ iba mediálne, ale predsa len aj verejne je už badateľné, že SNS, hoci stále zostáva na princípoch národnosti, odložila „nacionalistickú“ kartu. Akú predstavu má SNS v oblasti moderného spolužitia menšín na našom Slovensku?

Európska únia prechádza turbulentným obdobím a jedným zo základov našej národnej stability sú dobré vzťahy s našimi susedmi a partnermi v regióne. Vzájomná úcta a rešpekt tak v medzinárodných, ako aj v medziľudských vzťahoch by mali byť súčasťou nášho každodenného života. Národnostné menšiny a ich príslušníci sú už dlho integrálnou súčasťou našej spoločnosti. Majú vlastné kultúrne zvyky, tradície a je našim spoločným záujmom, aby naše súžitie bolo civilizované, kultivované, organizované tak, aby národnostné menšiny boli skôr obohatením ako problémom spoločnosti. Medzinárodné dohody dnes vytvárajú dostatočné rámce na to, aby sme prípadné problémy v súžití mohli riešiť vecne a pokojne.

O ČOM JE REČ

Čakal som u lekárky. V ambulancii mali práve obednú pauzu...

„Majú na to nárok!“ vraví starší muž. Napokon v čakárni sme väčšinou starší! Nedávno som sa spýtal jedného známeho lekára, šéfa známej Očnej kliniky v Prahe: „Pán doktor, prečo má dnes skoro každý druhý sedemdesiatnik rakovinu?“ Docent sa usmial a vraví: „Majstre, my ľudia sme historicky ‚nastavení‘ na vek štyridsať rokov! No priemerný ľudský vek je momentálne vyššie sedemdesiatky, ženy sa dožívajú vyššieho veku ako muži. Tých vyššie tridsať rokov navyše sa prejavuje tým, že v starobe sú už skoro všetci poriadne ‚opotrebovaní‘, až na malé výnimky! A telo začína ‚laborovať‘, začínajú ho likvidovať choroby – ako každý organizmus, ale aj veci. Ani auto nevydrží predsa večne, začne sa jednoducho kaziť, vymieňame na ňom súčiastky – a napokon ho dáme do šrotu!“

Takto jednoducho mi vysvetlil naše zdravotné problémy, lebo my laici sa často čudujeme, prečo sme chorí, aj keď sa usilujeme žiť zdravo. Povedzme si to úprimne a bez obalu: ak sme raz prišli na tento boží svet, musíme z neho aj odísť. Ako povedal Jakub Fatalista, hrdina románu známeho

francúzskeho spisovateľa a filozofa Denisa Diderota: „Pre každého z nás je už guľka uliat! Len nevieme, kde nás zrazí a kedy?“ Román je sporom o tom, či človek môže ovplyvniť nejaký svoj život, alebo sme len hračky v rukách osudu.

Odchádzam s Hippokratom

Peter ŠTRELINGER

Ale, vráťme sa do tej čakárne u lekára. Staršia pani, ktorej som sa pýtal, či už čaká dlho, mi s ľútosťou vysvetlila, že ma nepočuje. Tak som svoju otázku vyslovil hlasnejšie: „Pane, nekričte na mňa, ja počujem!“ – „Veď ste povedali, že nepočujete!“ Pani sa usmiala: „Ako kedy! Ale neznášam, keď na mňa ktosi reve, nie som malá dieťa!“ No po chvíli sa zvedavo spýtala: „A vy ste čo?“ – „Bývalý novinár, ale teraz už tiež dôchodca,“ vravím jej. „Bude tá vojna, alebo nie?“ spýtala sa odrazu. „Mne je to už, takpovediac, jedno, ale mám vnúčikov. Tým to neprajem. Ja som vojnu zažila na vlastnej koži. Bola som nasadená na práce v Nemecku! Mám už vyššie deväťdesiat rokov!

Ochorela som tam na suchoty, lebo sme nemali čo jesť, dostala som TBC. Viete, čo je to za strašná choroba? Ale po vojne ma z toho vyliečil pán profesor Virsík!“

„Poznal som ho!“ povedal som zamyslene. „On na Sloven-

Reakcie medzinárodných inštitúcií na rozličné sťažnosti týkajúce sa života národnostných menšín nám potvrdili, že súčasné predpisy upravujúce ich postavenie a život na Slovensku dosahujú potrebný európsky štandard, a preto nie je v tejto oblasti potrebné nič zásadne meniť. Z dobrých medziľudských vzťahov navyše profituje celá spoločnosť, preto by sme si ich nemali zbytočne kaziť.

• SNS získala v rámci koalície tri rezorty. Medzi nimi „poľnohospodárstvo“, kde sa zdá, že pani ministerka naozaj myslí na našich poľnohospodárov – aj v súvislosti s nedávnymi mrazmi, a školstvo – tam bude mať minister problém s dostatkom financií. Sú to ťažké a nevďačné rezorty. Neobávate sa ako strana viac prehriť ako „úspechov“ v nich?

Uvedomujeme si rozsah a náročnosť problémov v rezortoch školstva, pôdohospodárstva, ale aj obrany, ktoré predseda vlády zveril do riadenia odborníkov navrhnutých Slovenskou národnou stranou. Napriek ich neľahkej východiskovej situácii však veríme ich pracovným skúsenostiam a budeme sa tešiť z každého dosiahnutého úspechu. Aj odborné zázemie SNS je dnes pripravené urobiť všetko pre to, aby ministrom navrhnutým SNS pomohlo úspešne sa vyrovnáť so všetkými nástrahami ich národného úradovania. Nemyslím si však, že by ostatné rezorty boli vďačné či nenárodné. V každom z nich nájdeme aj oblasti, s ktorými sa budú musieť ministri popasovať. My súčasnú vládu vnímame ako jednotný celok, za ktorého úspešné pôsobenie sme všetci koalíční partneri občanom zodpovední spolu. Dobrá vláda by predsa mala fungovať ako jeden tím či orchester. Koordinovane a vyvážené. Napríklad aj vami naznačená obava z možného nedostatku financií v školstve by predsa nebola len zlyhaním ministra školstva alebo SNS, ale skôr zlyhaním ministra financií či predsedu vlády, ktorí na nevyhnutné reformy školstva, zakotvené v programovom vyhlásení vlády, nevytvorili alebo nevyčlenili dostatok finančných zdrojov. Preto by, myslím si, bolo zlé, ak by sme sa na spoločné vládnutie pozerali len cez prizmu úspechu „svojich“ rezortov. Vyvolali by sme tým nezdravú rivalitu.

nechceli hospitalizovať. Vraj je to komplikovaný prípad! Nuž, všetci sme komplikované prípady, milá pani! Ale zaslúžime si úctu a opateru, aj od lekárov. Preto prisahujú na Hippokrata pri skončení štúdia medicíny. Je tam aj takéto veta: Spôsob svojho života zasuť podľa vlastných síl a svedomia úžitku chorých a budem ich ochraňovať pred každou krivdou a bezprávím!“

Koľko lekárov sa dnes drží týchto posvätných viet? Koľko lekárov je takých, ako bol pán profesor Karol Virsík? „Veru, to nebol ani lekár, to bol svätec!“ Vo dverách ambulancie sa zjavila mladá doktorka s bujnými čiernymi vlasmi. Mám pocit, že sa volala Vranová! Premerala si pacientov prísny pohľadom a vraví: „Kto je na rade, vážení?“ Vstal som: „Môžem sa vás na niečo opýtať, pani doktorka?“ – „Nie som tu na to, aby som odpovedala na vaše otázky! Počkajte si, až pridete na rad...!“ – „Ale ja mám akútne problémy...“ zaprotestoval som bojazlivo. „To musíme posúdiť my, či ste akútni, alebo nie... Sadržte si a čakajte!“ Zmizla za dverami. Stará pani sa prikrčila a vraví: „Myslíte si, že ma tá MUDr. ‚Vrana‘ ešte vyšetrí?“ – „Prečo?“ spýtal som sa zvedavo. „No, keď som taká stará, iba do šrotu! Keby tu bol profesor Virsík..?!“ vzdychla si.

Euro zrejme nikdy nebude štandardnou menou trhovej ekonomiky

Navlhnuté a neúčinné menové nástroje

Ekonomika každého štátu najlepšie funguje vtedy, keď fiškálne nástroje vlády sú v súlade s menovými nástrojmi Európskej centrálnej banky a opačne. Všetci vieme, že euro je pre členské krajiny eurozóny cudzia mena, v podstate nemá vlastný štát, a preto sa nikdy nebude pokladať za štandardnú menu trhovej ekonomiky. A tak ak nevznikne spoločný európsky štát, ktorý väčšina občanov starého kontinentu nechce, na starom kontinente sa nikdy nebudeme vedieť vyhrabať z rôznych politických, ale ani z ekonomických kríz, z ktorých dnes okrem migračnej dominuje aj inflačná kríza.

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

O inflačnej kríze sa oprávnene hovorí, že je jednou z príčin dnešného pomalého hospodárskeho rastu. Všetky krízy stoja eurozónových daňových poplatníkov obrovské peniaze, ktoré zahrňujeme do verejných financií, a ich ročný a kumulovaný deficit sa vždy porovnáva k hrubému domácomu produktu.

■ ÚROKOVÁ MIZÉRIA

V eurozóne sme si zvykli, že menová politika ECB skôr vyhovuje zakladajúcim členom eurozóny, ako nám ostatným, a teda že práve u nich sa uplatnením neštandardného nástroja menovej politiky, ktorému hovoríme kvantitatívne uvoľňovanie, zvýši nielen hospodársky rast, ale najmä cieľové očakávanie ECB. Tým je aspoň dvojpercentná inflácia. Banky majú naporúdzi na svojich rezervných účtoch v centrálnej banke obrovskú masu lacných a ničím nekrytých peňazí, ktoré môžu požičiavať lacno. Späť na svoje účty v centrálnej banke sa pod hrozbou zápornej úrokovej sadzby nevracajú, a tak si kladieme oprávnenú otázku, ako vlastne funguje tento sektor, keď obchoduje so zápornými úrokovými sadzbami, neobmedzene tlačí peniaze a ešte navyše dosahuje zisk? Odpoveďou budú vyššie poplatky za bankové služby poskytované všetkým účastníkom trhu, nižšie úroky na vkladoch, požičiavanie si peňazí od ECB za záporné sadzby

a ponúkanie ich na peňažnom trhu za kladné sadzby, nižšia tvorba opravných a rezervných položiek, keďže pri nízkych úrokových sadzbách na poskytnuté úvery je riziko z ich nesplácania nižšie. A takto by sme mohli pokračovať.

■ PÔŽIČKOVÉ ŠIALENSTVO

Keď klesá ekonomika, klesá aj záujem podnikov o úvery, na čom sa podieľa i stagnujúca inflácia. Navyše si čoraz viac podnikov požičiava peniaze nie v bankách, ale na dlhopisovom trhu, kde sú pre nich ešte lacnejšie a navyše bez záložného práva ich veriteľov a pod. A tak nám ostáva len trh nehnuteľností, na ktorom občania nakupujú byty ešte len nakreslené, ale pri takých nízkych úrokoch na hypotéky poriadne predražené. Navyše

došlo k výraznej zmene pri predčasnom splatení hypotéky a jej prechode z jednej banky na druhú za nižší úrok, čo následne rozprúdilo hypotekárne šialenstvo, na ktoré sa do budúcnosti pozeráme s určitými obavami. Zatiaľ nijaká banka na Slovensku sa neodvážila prijímať vklady od kohokoľvek za nulové či dokonca záporné úrokové sadzby, keďže následky a reakciu na to u občanov si nevieme vôbec predstaviť. V tejto súvislosti treba povedať, že ECB nemôže priamo kvantitatívnym uvoľňovaním ovplyvniť rast inflácie. Jediné, čo môže, je tvorba bankových rezerv na rezervné účty komerčných bánk, z ktorých možno poskytnúť lacné úvery, a tak prispieť k tvorbe budúcich inflačných peňazí, čo zatiaľ podľa jej očakávania nefunguje. Funkcionári centrálnej banky akosi nepochopili, že ak bude nízka cena ropy, ktorá doslova zdevastovala rozpočty krajín vyvážajúcich ropu (o vyše 400 miliónov dolárov), s nárastom inflácie nepohnú. K tomu treba prirátať pokles ekonomiky v Číne a v ďalších rozvíjajúcich sa štátoch, nehovoriac o riziku devalvácie niektorej zo svetových obchodovateľných mien tak, ako to bolo naposledy v prípade čínskej meny. A tak jediným menovým nástrojom ECB je zvyšovanie deficitov vo verejných financiách a verejného dlhu k hrubému domácomu produktu, čo následne vyvoláva v niektorých štátoch sociálne nepokoje s dosahom na

ich parlamentné voľby, keď sa k moci dostávajú aj rôzne extrémistické politické strany.

■ DLHOVÁ BRZDA

Deficit verejných financií a verejného dlhu patria medzi makroekonomické ukazovatele hodnotenia zadlženosti krajiny, ochoty investorov požičať aj vláde peniaze na spravovanie vecí verejných či stanovenia ratingu krajiny. Oba ukazovatele majú v čítateli zlomku rozdiel medzi príjmami a výdajmi verejného sektora a v menovateli objem hrubého domáceho produktu. Ak teda chceme znižovať zadlženosť, motivovať investorov alebo zlepšiť rating, musíme znižovať čitateľa alebo zvyšovať menovateľa, najlepšie však oba naraz. V súčasnosti sú náklady na požičiavanie peňazí na finančnom trhu nízke, a tak sa aj na Slovensku začína diskutovať o vyššom objeme požičiavania na podporu hospodárskeho rastu meraného ukazovateľom HDP. Zatiaľ v tom bráni ústavný zákon o rozpočtovej zodpovednosti vlády, ktorý v prípade prekročenia niektorých opatrení vlády. Proti sú však poslanci opozície, ktorí podľa všetkého nepochopili, že ECB nemôže svojimi čerstvo vytlačenými peniazmi zvyšovať infláciu, pokiaľ na trhu budú nízke ceny ropy a ostatných komodít, nedôjde aj k zmenám na demografickom trhu, nepohne sa výrazným spôsobom hospodársky rast v Číne, ale aj v ďalších rozvojových krajinách sveta, nebude sa špekulovať s poklesmi devízových kurzov vybraných svetovo-obchodovateľných mien a tak ďalej. Pokiaľ bude pretrvávajúci súčasný stav nedostatku investičných príležitostí, akými boli osobné počítače, mobily, telekomunikačné siete, družicové a raketové systémy, ale aj lieky proti doteraz neliečiteľným chorobám, nemôžeme počítať v budúcom hospodárskom raste s výraznejšou zmenou, keďže vojnu si na svete nikto neželá.

Verejné financie sú peniaze nás všetkých a vláda za ne zodpovedá

Záverečný účet nebol podľa predstáv

Verejné financie sú peniaze nás všetkých. Za ich efektívne spravovanie zodpovedá vláda. Aj preto po skončení kalendárneho roka nás zaujíma, ako s nimi hospodárila, aký je ich stav a rozdiel medzi príjmami a výdavkami? Plusový či mínusový? Do verejných financií nepatrí len štátny rozpočet, ale aj rozpočty ostatných sektorov verejnej správy a samosprávy.

Róbert HÖLCZ – Ilustračné foto: internet

Eurostat vo funkcii štatistického úradu Únie nedávno potvrdil, že deficit verejných financií na Slovensku za rok 2015 bol 2,97 percenta k ročnému HDP, čo mnohých neprijemne prekvapilo, lebo výraznejšie stúpol. V tejto súvislosti treba povedať, že priemerný deficit verejných financií k HDP bol vlni v EÚ 2,4 percenta a v eurozóne 2,1 percenta. Vyšší priemerný deficit verejných financií nám spôsobil aj nárast verejného dlhu na úroveň 52,9 percenta. V porovnaní s priemerom v EÚ a eurozóne je to výrazne menej – v EÚ bol vlni priemerný deficit verejného dlhu na úrovni 85,2 percenta a v eurozóne na úrovni 90,7 percenta k HDP.

■ CENTY PERCENT

Nebudeme špekulovať o niektorých vraj neoprávnene neuznávaných príjmoch alebo o zhoršení hospodárenia sektorov verejnej správy a samosprávy. Skôr si treba objektívne priznať neexistenciu konkrétnych opatrení v tejto oblasti, čo napokon platí aj pre už schválené Programové vyhlásenie vlády na rok 2016. Samozrejme, že na vyššom ako pôvodne plánovanom deficite sa podieľali aj sociálne baličky. Tie nad rámec minuloročného rozpočtu odkrojili 700 miliónov eur, a tak pôvodne ohlasovaný vyrovnaný štátny rozpočet v roku 2018 sa posúva na rok 2020. Realnosť tohto zámeru má podporiť vyšší rast HDP a tiež záporná inflácia, ktorá znižuje náklady

Takúto masu peňazí možno vidieť iba v bankových trezoroch.

na obsluhu verejného dlhu a následne aj deficit verejných financií.

V rámci už schváleného vládneho dokumentu sa počíta najneskôr od 1. 1. 2017 so znížením dane z príjmu právnických osôb z doterajších 22 percent na 21 s možnosťou každoročného prehodnocovania. V porovnaní s krajinami V4 a s ich terajšími sadzbami je to však stále o dve percentá viac, čím sa znižuje naša konkurencieschopnosť.

Miera zadlženosti našej ekonomiky, meraná cez ročný deficit verejných financií a kumulovaný deficit verejného dlhu, sa však vždy posudzuje k HDP. Ten má v tomto roku prekročiť 4-percentnú hranicu. Podobne ako vlni sa na jeho raste bude najviac podieľať spotreba domácností ako odraz poklesu nezamestnanosti a zvyšovania miezd pri

súčasnem poklese cien tovarov viac bežnej spotreby, a teda inflácie. Tá bude určite nižšia ako očakávaný rast miezd. Rátame tiež s nižším podielom vládných výdavkov, čo súvisí aj s poklesom čerpania európskych fondov, ktoré sa nasledujúce dva roky budú dočerpávať. Očakáva sa nárast investícií a dovoz nových technológií, tiež vyšší nárast exportu, ktorý v minulom roku skôr stagnoval.

Znižovať oba pomerové deficitné ukazovatele je teda možné nielen absolútnym poklesom výdavkov a nárastom príjmov, ale aj rastom HDP, ktorý však musí byť vždy vyšší ako deficitné hospodárenie domácej ekonomiky.

■ ZNIŽOVANIE ÚROKOV

Svetovú ekonomiku dnes zaplavujú obrovské masy lacných

peňazí, ktoré sú „zaparkované“ na účtoch v centrálnych a komerčných bankách. Do reálnej ekonomiky, najmä malých a stredných podnikov, sa však akosi nedostávajú, a pritom politici a bankári hovoria, že práve ony vytvárajú pracovné miesta a sú teda motorom domácej ekonomiky. Naďalej platí, že malé a stredné podniky si na finančných trhoch požičiavajú za výrazne vyšší úrok, ako si požičiava štát pri predaji štátnych dlhopisov. Ak je teda pre vládu taký nízky úrok, v niektorých prípadoch dokonca až záporný, nemôžeme sa aovať, že sa začína hovoriť o zmene ústavného zákona o dlhovej službe tak, aby si vláda mohla za týchto podmienok požičať na finančných trhoch viac peňazí aj pri možnom zvyšovaní deficitu verejných financií za predpokladu, že sa to odrazí na raste HDP.

■ NEISTÍ PENZISTI

Terajšia politika záporných úrokových sadzieb zo strany centrálnej banky spôsobuje vyšší pokles úrokov na vklady, čo zasa poškodzuje sporiteľov a miliónovú masu dôchodcov. Počas života si šetřili nielen na pohreby a v niektorých prípadoch aj na slušnú starobu v domovoch dôchodcov, najmä však na to, aby okrem dôchodu mali aj príjem z úročených vkladov, čo je dnes skôr mizéria, a náklady na lieky sa stále zvyšujú. Problémy však môžu mať aj majetnejší, vyknuť na iné úrokové príjmy, ktorí potom investujú svoje peniaze do iných finančných produktov, čo v niektorých prípadoch nemusí dopadnúť dobre. Na problematiku lacných peňazí sa však treba pozerať z pohľadu komerčných bánk, ktorých predmetom podnikania je peniaze skôr požičiavať, ako ukladať, a tak podporovať rast investícií, a teda aj inflácie, čo sa zatiaľ nedarí.

NA MARGO

Spoločenstvo štátov starého kontinentu, ktoré funguje pod jednou menou, sa nachádza v politickej kríze. Platí to aj pre ostatných členov Únie, ktorí sa nevedia vyrovnáť s terajšou migračnou krízou a zatiaľ ani nevedia odpovedať na požiadavky Británie zásadným spôsobom reformovať Úniu najmä v oblasti vyplácania sociálnych dávok občanom z iných štátov Únie, a tiež posilniť konkurencieschopnosť a ochranu štátov stojacich mimo eurozóny.

Ekonomické manévry

Keď k uvedeným ťažkostiam pripočítame klesajúce ceny energií a úsilie o iné trasovanie energovodov tak, aby obišli Ukrajinu a niektoré štáty východnej Európy, a tiež neschopnosť Únie zabezpečiť ochranu schengenského priestoru, v ktorom voľný pohyb jeho obyvateľov sa pokladá za jeden z najdôležitejších pilierov úniového práva, nemôžeme sa čudovať, že nedôvera voči práci bruselských funkcionárov zo strany obyvateľov starého kontinentu narastá. Táto nedôvera môže napokon viesť aj k rozpadu nielen eurozóny, ale aj samotnej EÚ. Opakované samity najvyšších predstaviteľov Únie zatiaľ nepriniesli očakávané výsledky aj preto, že nevyhnutné reformy si budú vyžadovať zásadné zmeny v doteraz platných základných úniových zmluvách a my všetci vieme, ako bolestne sa presadzujú v národných parlamentoch všetkých členských štátov.

Euro ako jediná mena na svete nemá vlastný štát, a tak funguje v prostredí národných fiškálnych politik členských krajín eurozóny a s nadnárodnou menovou politikou ECB, ktorej základná úroková sadzba nevyhovuje všetkým, a preto sa nepokladá za štandardnú menu. V porovnaní s menovou politikou americkej centrálnej banky má opačný smer, keď pri nízkych úrokoch nalieva do finančného systému pre nízku infláciu obrovskú masu ničím nekrytých peňazí, čím hodnotu eura v porovnaní s dolárom devaluje, a tým poškodzuje sporiteľov. Terajšia menová politika ECB vyhovuje najviac Nemecku, ktoré hospodári s obrovským prebytkom bežného účtu, s ktorým podľa všetkého počíta pri zaradení utečencov do ich ekonomiky. A tak sme právom zvedaví, ako sa nemecká kancelárka dokáže vyrovnáť s ich obrovským prílevom. Ten spôsobuje dosť vrások aj bez emisného škanďálu automobilky Volkswagen či spomalenia čínskeho hospodárskeho zázraku, ktorý zásadným spôsobom ovplyvňuje nemecký export.

V tejto súvislosti budeme zvedaví na menovú politiku čínskej centrálnej banky. Čínska mena sa dostala aj do menového koša Medzinárodného menového fondu a bude sa s ňou obchodovať na svetovom finančnom trhu v pozícii svetovej rezervnej meny. Po znížení jej úrokovej sadzby a devalvácii sa totiž čínskej ekonomike predražili dovozy, a tak sa nemôžeme čudovať, že čoraz viac posilňuje svoj vplyv aj na starom kontinente.

(rh)

NA OKRAJ

Vyšetrovateľ Národnej kriminálnej agentúry (NAKA) navrhoval obžalovať dvoch bývalých ministrov životného prostredia Lászlóa Miklósa (SMK) a Jaroslava Izáka (SNS). Dôvodom je, že nedovolili vyťažiť spadnuté drevo z najprísnejšie chránených tatranských dolín Tichá a Kôprová po veternej kalamite v roku 2004, čím mali spôsobiť škodu veľkého rozsahu.

Žalujú ministrov

Úradu špeciálnej prokuratúry bol doručený spisový materiál s návrhom na podanie obžaloby. Dozorujúci prokurátor po preštudovaní spisového materiálu rozhodne o ďalšom postupe. Oboch bývalých ministrov stíhajú od roku 2012, keď proti nim vzniesli obvinenie pre ohrozenie a poškodenie životného prostredia a v prípade Jaroslava Izáka aj pre marenie úlohy verejným činiteľom.

Bývalí šéfovia rezortu životného prostredia mali nečinnosťou spôsobiť, že sa v Tatrách premnožil lykožrút. Lesníci tvrdia, že ak by sa drevo vyťažilo, škoda by nebola taká veľká, drevo sa tiež mohlo ďalej využiť. Obvinenie László Miklós označil za vykonštruované, majú byť za ním ľudia s vyššími záujmami. Exministrom hrozí až osem rokov za mrežami.

Na druhej strane – vyše tridsať členov Slovenského ochranárskeho snemu žiada zastaviť toto trestné stíhanie. Členovia neformálneho spoločenstva ochranárov vyjadrili poľutovanie a nesúhlas s pokračujúcim trestným stíhaním exministrov. „V súvislosti s priebehom vyšetrovania iných, zjavne jednoznačnejších káuz, ako je napríklad kauza predraženého CT, tento prípad vyvoláva obavy z možného zneužívania prokuratúry a polície na tendenčné stíhanie a zastráňovanie nepohodlných ľudí s inými, i keď podloženými názormi, ktoré však bránia vybraným záujmovým skupinám v dosahovaní ich cieľov,“ uvádzajú ochranári vo svojej výzve.

Iniciátori výzvy považujú za absurdné a spoločensky nebezpečné, aby oboch exministrov stíhali za to, že riadne vykonávali svoju funkciu a chránili verejný záujem. Argumentovali pritom tým, že na kompetentné a komplexné posúdenie stavu lesných organizmov a ekosystémov nestačia len poznatky aplikovaných lesníckych vied.

Odumretie niektorých lesných drevín vplyvom rozmnoženia podkôrníkov na menších či väčších plochách neznamena podľa signatárov výzvy zánik daného lesného ekosystému, ale ide len o prechod do iného vývinového štádia, v ktorom však väčšina kľúčových ekosystémových funkcií zostáva zachovaná.

„Najlepšie dostupné vedecké poznatky, ako aj príklady z blízkyh regiónov či samotnej Tichej a Kôprovej doliny poukazujú na správnosť rozhodnutí bývalých ministrov. Podporujú ich aj výsledky práce vedcov z viacerých prírodovedných odborov, ktorí v zónačnej komisii pripravili v rokoch 2011 a 2012 vedecký návrh zonácie TANAP-u,“ doplnili členovia Slovenského ochranárskeho zväzu.

Vyšetrovateľ, ktorý sa prípadom zaoberal, necháva rozhodnutie na prokurátorovi. Ten by mal dať v polovici mája bodku za prípadom.

(ib)

JUDr. Heinz DERFLER, viceprezident rakúskej organizácie Čierny kríž

Nie všetky slovenské hroby majú meno

Šesťmiestny chevrolet brázdi krajinu na talianskej strane Álp. Pretína, opúšťa diaľnicu, kľučkuje po kopcovitej krajine posiatej vinicami a dedinkami s kostolom vždy na vrchole kopca – pritom sa ocitáme raz v Taliansku, inokedy v Slovinsku. Sme na miestach, kde sa v prvej svetovej vojne dva a pol roka bojovalo. Naším spoločníkom je JUDr. Heinz DERFLER, viceprezident organizácie Čierny kríž – rakúskej organizácie starostlivosti o hroby obetí a padlých. Dôstojný, elegantný muž. Športová postava. Rozširuje nám nielen obzor znalostí, ale aj duševný obzor Stredoeurópanov. Všade, kde sa pohybujeme, všade je to posiate hrobmi. Ležia v nich aj tisícky Slovákov...

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: autor a archív SNN

Cintorín na Piave v Taliansku.

• Ako sa právnik a generálny riaditeľ na dôchodku stane odborníkom na prvú svetovú vojnu?

Ako mladý človek som bol v záhrade Belvederskeho zámku vo Viedni v ten deň – 15. apríla v roku 1955, keď z jeho balkóna zvolal Leopold Figl: „Österreich ist frei – Rakúsko je slobodné!“ Bolo to po podpise dohody mocností o neutralite. Na tú chvíľu nikdy nezabudnem. Znamenalo to odchod, stiahnutie sovietskych okupačných vojsk z Rakúska. Dnes je to pre všetkých galéria Belvedere, ale pre mňa to bolo niečo ako začiatok občianskeho uvedomenia. Áno, boli sme slobodní, ale otázka bola, ako a čím tú slobodu naplníme. Pre mňa sa tým naplnením okrem úspešného štúdia práva a doktorátu práva i profesionálneho zamerania stala nevládna, dobrovoľná organizácia Čierny kríž.

• Súvisí táto motivácia s Rakúskom?

Motívom môjho záujmu nebolo, že som Rakúšan. Bola to literatúra. Od mladi som bol náruživým čitateľom Ernesta Hemingwaya. Jeho román Zbohom zbraniam vznikol práve v miestach severného Talianska, ktorými prechádzame. Tu bol sanitárom, tu boli americké jednotky, konkrétne tu na Bančiše, ktoré šťastie po krutých bojoch obsadila talianska armáda, vznikla tá časť jeho románu, kde Hemingway hovorí: „Sú to kopce, a keď ich dobyjeme, za nimi sú ďalšie kopce, keď sa dostaneme tam, za nimi budú ďalšie vrchy a ďalšie hory.“ A naozaj, odtiaľ, kde stojíme, vidíme na horizonte jedno pohorie za druhým. Skutočne medzi týmto miestom od Talianska, Slovinska až po Rakúsko sa rozprestiera veľa pohorí. Ale Hemingway nám tými riadkami hovorí o nezmyselnosti týchto bojov o kopec za kopcom, hovorí o nezmyselnosti, bezvýhodiskovosti vojen.

• Vaša domovská organizácia z rakúskej spolkovej krajiny Štajersko sa pričínila o obnovu veľkého cintorína v Redipulii a dodnes prispieva na jeho udržiavanie.

V jednotlivých, ako aj hromadných hrobách je tam pochovaných štrnásťtisícpäťsto vojakov rakúsko-uhorskej armády. Je to jeden z mnohých cintorínov, ktorými je posiate obrovské územie – sú roztrúsené na tomto priestore niekoľko sto kilometrov. Cintorín sme obnovili a staráme sa oň od roku 1974. Teda od čias, keď som nemohla prísť nijaká delegácia slovenskej armády či predstaviteľia úradov a organizácií Slovenskej republiky. Starali sme sa o hroby, v ktorých, podľa zachovaných nápisov, sú nepopierateľne Slováci. Motivuje nás, že

je ľahko dostupný, hneď vedľa cesty, a teda môže sa pri ňom zastaviť množstvo ľudí. Vyvoláva pozornosť – a to je náš cieľ!

Obnova, ochrana či udržiavanie cintorínov a hrobov v nich to pre nás nie je otázka národnosti či pripomienka hrdinstva vojakov. Presne naopak – nevedú nás nacionálne zretele; cintorín má pripomínať trvalo hrôzy a nezmyselnosť vojny. Má varovať. Tie tisíce náhrobkov majú bez veľkých slov jasne ukázať komukoľvek v akomkoľvek veku a z akéhokoľvek štátu či národnosti hrôzu, utrpenie nielen padlých, ale aj príslušníkov ich rodín. Myslím si, že nie je možné stáť na pohrebisku, kde sú stovky kamených náhrobkov v mnohých radoch

s maďarskými národnými farbami, nainštalovali v oblasti bojov osobne za prítomnosti maďarského ministra zahraničných vecí Jeszenského. Na pamiatku, ako inak, akoby nie uhorských, lež maďarských vojakov...

Na cintoríne v talianskej Redipulii, ale aj inde nachádzame drevené stĺpy v podobe akýchysi totemov. Nesú maďarské vlajky či trikolóry a iné znaky. Je to proti duchu úsilia našej rakúskej nevládnej organizácie Čierny kríž, ktorá sa stará o mnohé z týchto hrobov – my zdôrazňujeme najmä neľudskosť vojny, nezmyselnosť nacionalizmom motivovaných ozbrojených konfliktov. To nie je oslava nejakého vojnového hrdinstva, ale vzdanie úcty obetiam, všetkým obetiam a pad-

Maďarské vlastenectvo sa prejavuje aj tam, kde by nemalo...

a neuvedomiť si, že na ich miestach kedysi stáli živí ľudia. Tisícky, mnohé tisíce živých ľudí. Tu zahynuli. Dnes si kladíme otázku prečo? Vinou čoho a koho? Prečo sem hnali slovenských mládenčov a mužov? Veď vtedy vlastne zopár ľudí, niekoľko desiatok ľudí na čele štyroch monarchií, ktoré potom zanikli, rozhodlo o tej vojne, ktorá zasiahla krvavo do osudov miliónov ľudí. My zo všetkých síl robíme všetko pre to, aby naše úsilie udržať hroby a cintoríny a podporiť ich bolo trvalou výstrahou, varovaním, výkričníkom. Preto vítame cesty, putovania ľudí po týchto miestach.

• Dnes je to teritórium Európskej únie. Prečo tu boli krvavé boje, sme tu sto rokov po piatej bitke v marci 1916, ale v rokoch 1915 – 1917 tu, pri rieke Soča bolo dovedna dvanásť bitiek?

V slovinskom meste Kobarit, (v časoch monarchie talianske Caporetto či nemecký Karfreit), je múzeum, kde vidno, že hlavným strategickým úsilím bojujúcich strán vtedy bolo udržať vrcholy hôr. To v mnohých prípadoch vyžadovalo nasadenie alpských jednotiek z jednej a druhej strany. Bola to a dodnes je, čo si málokto uvedomuje, najväčšia horská bitka v dejinách. Trvala dva a pol roka a mnohí vojaci či zajatci nezomierali v bojoch, ale vinou nepriaznivých podmienok, v mraze, chlade, v snehových lavínach a na následky chorôb. V tomto dneš slovinskom meste možno nájsť veľký portrét Ernesta Hemingwaya – práve v tejto oblasti bojoval, práve tu bol zranený, práve tieto miesta sú spojené so zrodom spisovateľa a jeho románu.

■ Na niektorých exponátoch, zbraniach, vidíme malé vence s maďarskou trikolórou a nikto z prítomných nerozumie prečo.

Je to bežné, nie je to výnimka. Prvú tabuľu v maďarčine, samozrejme

lym – ako výstraha a najmä varovanie pre dnešok.

• Deje sa to bez vášho súhlasu, aj keď vy sa staráte o cintorín?

Áno, aj sme protestovali na oficiálnych úradoch v Maďarsku proti takému výraznému zdôrazňovaniu akoby výlučnej príslušnosti k Maďarsku – okrem toho práve na tých cintorínoch, o ktoré sa staráme my, teda ktorých udržbu roky financujeme. A zrazu tam prideme a nájdeme maďarské trikolóry. Pritom tu na tomto území je zmyslom našej práce nie zdôrazňovanie národnosti. Nie je prvoradé to, že vojaci bojovali povedzme za Maďarsko, ale to, že to bola nezmyselná vojna, že ich obete boli márne! A nič tak ako práve výsledky prvej svetovej vojny nám to, najmä z odstupu sto rokov, nedokazujú väčšmi. Pravda, odpoveď z Budapešti vždy znela, že to nerobia oficiálne úrady, ale súkromné či miestne spolky a proti tomu sa nedá zakročiť. Náš názor je, že treba vzdávať hold všetkým obetiam. Myslím si, že tí vojaci nepadli za dnešné Maďarsko. Tak ako milióny iných boli jednoducho nahnaní do krvavej vojny niekoľkými desiatkami ľudí v byrokraciách štyroch monarchií. Ich počínanie, ako sa dnes ukazuje, vôbec nebolo domyslené a tí ľudia, čo hnali masy na bojiská, si vôbec neuvedomovali, aké následky bude mať ich rozhodnutie, ale neraz aj nerozhodnosť...

• No dobre, ale aj my sa usilujeme zdôrazniť pamiatku na padlých zo Slovenska...

Dnes je jasné a vítané, že mnohé nové štáty v strednej Európe prejavujú záujem a čoraz viac ich predstavitelia sem nielen chodia, ale preniká to aj do vedomia spoločnosti nových štátov strednej Európy. Bol som sa napríklad osobne pozrieť, ako to vyzerá so slovenským príspevkom vo Foline – to je jeden z tých cintorínov, ktorý bol

pri miestnej nemocnici. Sú tam vlajky všetkých štátov dôstojne umiestnené vókol veľkého bieleho kamenného štvorca, akoby hrobky, každý vzdáva česť každému. A obdieleč, tak že neruší, ale zapadá do celkovej scenérie veľkej plochy cintorína, je kus skaliska, veľký balvan, mohutné neotesané skalisko takmer vo výške dospelého muža...

• Ten balvan tam slávnostne za účasti samosprávy obce a talianskych organizácií veteránov umiestnila pred niekoľkými rokmi Matica slovenská. Tieto chvíle mi pripomínal práve tak Stanislav Bajanič, ako aj vtedajší veľvyslanec v Taliansku Stanislav Vallo. Sem svojho času putoval aj Miro Bielik, čo sa dostalo aj do jeho najnovšieho románu... Má rakúsky Čierny kríž s nami aj iné skúsenosti?

Musím len s obdivom hovoriť o tom, čo robí spolok Beskydy, spolok vojenskej histórie na východnom Slovensku, prešiel som oblasť okolo Humenného, Medzilaboriec, Svidníka, Sniny, všade tam prenikli v ofenzíve aj ruské vojská a cintoríny, ktoré sa obnovujú vďaka vytrvalému úsiliu týchto nadšencov, sú pre všetkých. Slovenskí dobrovoľníci a aktivisti nerozlišujú národnosť, ale v zmysle humanity, ako o tom hovoria napokon aj medzinárodné dokumenty zo Saint Germaine a z Trianonu, sa starajú o obeť bez toho, aby ich selektovali podľa národnosti. Je to dnes na východnom Slovensku nielen obdivuhodný výkon, ale aj veľká zásluha. Veď mnohé hroby sa nezachovali, sú len symbolické alebo nie sú na hrobách nápisy, dokonca je známe len miesto, kde bolo pohrebisko a v ňom spočinuli vojaci z troch armád. Jedno také je pri Medzilaborciach, vlastne na ich okraji, je to dôstojne urobené, neďaleko obnovovaného alebo obnoveného znovu postaveného gréckokatolíckeho kláštora a seminára. Je to teda na miestach, kde má korene aj svetový umelecký fenomén Andy Warhol; tu to možno vidieť nielen v jeho múzeu, ale vnímať kraj jeho rodičov. Takisto som sa zoznámil s obdivuhodnými dielami slovenského architekta Jurkoviča na cintorínoch z prvej svetovej vojny, ktoré dnes ležia na území Poľska. Na Ukrajinu, kde v danej chvíli nepodnikáme nič, najmä na západnej, teda až za Lvov, čo bola súčasť vtedajšej monarchie, sme objavili okolo päťsto cintorínov. Zmapovali sme ich, ale na obnovu sme prispeli či financovali len asi v štyridsiatich až päťdesiatich prípadoch, teda na také cintoríny, ktoré boli pri ceste, na dostupných miestach, kde budú chodiť ľudia. Je to výraz nášho úsilia nestávať nejaké pomníky či hold vojakom alebo armáde, v ktorej bojovali, ale vzdať úctu, pietu padlým obetiam a ukázať nezmyselnosť vojny súčasníkom.

• Starostlivosť o hroby nie je iba otázka uvedomenia, ale aj financovania. Z čoho „žije“ Čierny kríž?

Naša organizácia vyberie ročne okolo milióna eur. Vznikli sme hneď po prvej svetovej vojne, nemáme nijaké štátne príspevky. Pravidelne na sviatok Všetkých svätých vyberáme priamo na cintoríne. Dá sa povedať, že od zavedenia eura v desaťmiliónovom Rakúsku sa drží táto suma dodnes stále na úrovni okolo milióna eur dobrovoľných príspevkov na údržbu hrobov či pietnych miest.

• A koľko ich vlastne je?

Tých miest je okolo štvrtí milióna. Pád železnej opony vlastne rozšíril pôsobenie všade tam, kde sa bojovalo, na niekdajšie územie celej monarchie. Museli sme sa zoznámiť nielen s vojenskými udalosťami, museli sme si osvojiť mapu bývalej monarchie. Doslova objavujeme svet, ktorý sme vedno s ostatnou Európou nepoznali. Napríklad Huculov, horalský ľud žijúci pozdĺž ukrajinsko-rumunskej hranice, pôvodne v horách. Pochopili sme svojráz a odlišnosti jednotlivých častí západnej Ukrajiny, nehovoriac o Lvove, centre niekdajšej východnej Haliče.

K volebným urnám pristupujeme viac emocionálne ako racionálne

Voličov vedie nádej, že bude lepšie

Štefan SAMSON – Foto: internet

Ťažko povedať, či výsledky parlamentných volieb vyjadrujú skutočné názory občanov a ich zmýšľanie a tiež do akej miery boli prejavom nespokojnosti, bezradnosti a trucu. Ak by volebné výsledky boli reálnym potvrdením nášho zmýšľania, niet sa čomu veľmi tešiť. Zarmucovať sa nad nimi a lamentovať, ako sme tak mohli voliť, nám tiež veľmi nepomôže. Musíme ich brať také, aké sú, a tak voličom, ako aj politickým stranám treba porozmýšľať, kde chybili. Tiež je potrebné zvážiť, či náš súčasný volebný systém je vyhovujúci a pre koho, resp. či sám neprispieva k nežiaducim a neželaným výsledkom.

Voliči, ktorým má ísť a ide najmä o vytvorenie lepších životných podmienok pre seba, vychádzajú a volia poväčšine podľa toho, ako sa k nim správala predchádzajúca vláda. Hodnotia, čo pre nich urobila a neurobila. Voliči si takmer vždy myslia – a vo svojom vnútri sú o tom aj presvedčení –, že každá predchádzajúca vláda mohla a mala pre nich urobiť viac, ako urobila. Volia viac emocionálne ako racionálne. Volia aj nahnevane na politikov, neveria im, no nemajú konkrétnych adresátov, pretože volebný systém im umožňuje voliť len politickú stranu. Preto voliči takmer vždy chcú zmenu v nádeji, že bude lepšie. Aj preto dostala vládnuca politická strana Smer-SD menej hlasov ako v predchádzajúcom období.

■ PARTAJNICKÁ SEBECKOSŤ

Takmer všetky politické strany sa ukázali ako sebecké, povyšujúce svoje stranícke záujmy nad záujmy občianske, celospoločenské. Niektoré sa nedostali do parlamentu a teraz si spytujú svoje svedomie a hľadajú vinníkov. Niektoré, ktoré mali veľké oči, tiež sú sklamané, len-len že prekročili bránu do parlamentu. No a tie dve-tri, u ktorých sa to najmenej čakalo, povyskočili a ich predstavitelia naradovaní voličskými ziskami hneď začali zostavovať vládu a rozdeľovať si ministerstvá.

Volebné výsledky sú odrazom našej spoločenskej reality. Možno pre väčšinu z nás sú prekvapením, pre vševedov, čo všetko vedía, nie. Do výsledkov volieb sa netrafili ani agentúry so svojimi prieskumami a teraz môžu uvažovať, či svoju robotu robia dobre a objektívne alebo na objednávku so zámerom vedome ovplyvňovať a usmerňovať voličov. Zdôvodňovať, že dva týždne

Výsledky parlamentných volieb 2016 budú ešte dlho zamestnávať odborníkov i verejnosť.

pred voľbami bola situáciu úplne iná ako v čase volieb, je od nich neprofesionálne.

■ VPLYV MÉDIÍ

Na výsledkoch volieb, aspoň taká je mienka mnohých ľudí, sa do značnej miery podpísalo aj masívne spochybňovanie schopnosti vládnutia predchádzajúcej vlády jednej politickej strany. Spochybňovanie nienlen od opozičných strán, čo sa dalo prirodzene čakať, ale aj zo strany médií. Tie nešetřili vládu Smeru za jej ľavicovo-sociálne opatrenia, ako boli vlaky zadarmo, sociálne balíčky, ale aj za korupčné konanie. Hranicu slušnosti, a pravdepodobne aj oprávnenosti prekračovala kritika a osočovanie priamo predsedu vlády zo strany niektorých opozičných politikov a tiež médií. Proti Smeru, jej predsedovi, a tým aj proti predsedovi vlády sa viedla predvolebná, nie vždy férová vojna zo všetkých strán. Jeho odpo-

vede na osočovanie tiež neboli vždy najšťastnejšie.

Iste, výsledky volieb ovplyvnili aj štrajky nespokojných učiteľov a zamestnanecké výpovede rovnako nespokojných zdravotných sestier. Ultimatívne požiadavky jedných aj druhých, zameraných najmä na nízke platy, nemohli mať niekoľko týždňov pred parlamentnými voľbami úspech. Ani jedni, ani druhí neponúkali lepšie výsledky svojej práce, aj keď je čo zlepšovať aj u nich. Štrajky priamo alebo nepriamo podporili všetky opozičné strany. Tie najagilnejšie sa stali ich súčasťou s jasnou vypočítavosťou znížiť volebné preferencie vládnucej strany. Ani pán prezident svojím postojom a povzbudzujúcim prístupom k štrajkujúcim a zdravotným sestram, ktoré svojimi výpoveďami vytvárali krízové stavy v nemocniciach, neprispel k upokojovaniu spoločenskej situácie. Prispel však k spochybňovaniu navrhovaných riešení a radikalizácii spoloč-

nosti. Značná časť občanov čakala od neho iný, štátnejšej prístup.

■ OVOCIE HNEVU

Všetky tieto postoje a skutočnosti, ktoré uvádzame – a iste je ich viac – ovplyvnili výsledky parlamentných volieb. Tie priniesli do nášho života aj nové neštandardné politické strany a radikalizmus. Spochybňovanie reálne vzniknutej situácie, demagógia a konšpirácie čo a ako pokračovali aj po parlamentných voľbách. Potreba vytvorenia novej vlády rozdelila a proti sebe postavila pred voľbami ako-tak jednotné a proti vládnucej strane bojujúce pravicové strany. Tie pred voľbami naznačovali a nepriamo sľubovali akú-takú jednotu v úsilí vytvoriť pravicovú vládu. Zložitost' zostavenia novej vlády skomplikoval prepád preferencií vládnucej strany a posilnenie postavenia Slovenskej národnej strany, ktorá uprednostňovala pri formovaní novej vlády radšej istotu s dovtedy vládnucou stranou ako vládnutie s niektorými z neštandardných a novovzniknutých politických subjektov, ktoré sa dostali do parlamentu.

■ SPRÁVNY POSTOJ

Budúcnosť s najväčšou pravdepodobnosťou pozitívne ocení najmä prístup predsedu politickej strany Mosta – Híd a predsedu politickej strany Siet', ktorí zväziac reálnu situáciu a v snahe ďalej ju nespochybňovať a nekomplikovať pristúpili na spoluprácu a vládnutie so Smerom a SNS. Konanie obidvoch predsedov nebolo najlepšie prijaté aj v ich vlastných stranách, nehovoriac o politických stranách pravice, ktoré ostali mimo vládneho zoskupenia. Tie predsedov Mosta – Híd a Siete označili ako zapredancov ich vlastných voličov. A hneď po sformovaní novej vlády, ešte nie ani schválenej parlamentom, zorganizovali proti nej demonstrácie. Jej spochybňovanie je stále na dennom poriadku.

Nová vláda, ktorá vznikla, je vládou kompromisu, vládou spolupráce politických strán ľavice i pravice. Nie všetci, ale iste väčšina občanov nášho štátu si myslí, ba je aj presvedčená, že nič rozumnejšie ako takáto vláda nemohlo z výsledkov posledných parlamentných volieb vzniknúť. Poprajme jej úspešnosť vládnutia. Jej úspešnosť by nám mala priniesť lepší život a trochu viac spokojnosti.

Autor je profesor EF TU Košice.

Ochrana národnostných menšín sa vzťahuje na všetky minority Slovenska

Štát si predsavzal zachovať málotriedky

Margaréta VYŠNÁ – Foto: SNN

Štátna pomoc je vyčlenená pre všetky národnostné menšiny, v skutočnosti ju však bude využívať iba maďarská menšina. Mala by spočívať najmä vo vyňatí všetkých málotriednych škôl z povinných kvót na jazykovo zmiešanom území, v zmene metodiky výučby slovenského jazyka v menšinových školách v záujme jeho lepšieho ovládania, v príprave zákona o vytvorení fondu na financovanie menšinových kultúr a na základe analýzy na zmiešaných územiach vytvoriť štát podmienky na zosúladenie praxe s platným zákonom o menšinových jazykoch.

Podpora maďarskej menšiny je však zakomponovaná aj v ostatných oblastiach, ktorú dlhodobo žiadajú menšinové politické strany a bytostne sa dotýka maďarskej menšiny. Je to najmä výstavba diaľnice R2 a R7, rozvoj južných regiónov, podpora domáceho výrobného a spracovateľského potravinárskeho segmentu, podpora učňovských škôl, možnosť širšieho výberu učebníc. Maďarská menšina získala aj dvoch splnomocnencov vlády SR – pre národnostné menšiny a pre rómske komunity; obaja sú nominanti strany Most. Politika Úradu pre menšiny sa tak opäť vráti k menšinovej maďarskej koncepcii. Od nového rómskeho splnomocnenca možno očakávať podľa menšinových vízií oficiálnu integráciu politiku rómskych komunít do maďarského menšinového systému.

■ FOND PRE MENŠINY

Národnostná politika Slovenskej republiky by sa mala zásadne opierať o analýzy vplyvu na väčšinovú spoločnosť a kompenzáciu podobných pod-

V mnohých obciach sú aj prváci nútení dochádzať do školy desiatky kilometrov.

mienok aj pre majoritnú spoločnosť štátu. Takýto prístup bol zohľadnený iba v jednom prípade programového vyhlásenia, a to v prípade požiadavky zosúladenia praxe so zákonom o menšinových jazykoch. Menšinovým politikom prekáža nedostatočné používanie maďarčiny v úradnom styku a na verejnosti, spokojnosť vyjadrujú s postupným odstraňovaním „zbytočnosti“ z jazykového zákona. Hodnotiace správy štátnych orgánov upozorňujú na trvalé porušovanie

základných práv občanov v jazykovej oblasti a na neexistujúce analýzy na zmiešaných územiach. Ak budú vyňaté z povinných kvót iba málotriedky s výučbou v maďarčine, malo by to platiť pre všetky málotriedky na juhu. Veď v podobnej situácii na juhu sú aj málotriedky s vyučovacím jazykom slovenským, pričom viaceré už boli zrušené. Zvýhodnením, znevýhodnením alebo poškodzovaním jednej národnosti by sa porušili európske dohovory, ale aj Ústava SR. Ďalšia

vládna priorita – zákon o Fonde podpory kultúr národnostných menšín – má zabezpečiť nezávisle od politickej vôle financovanie menšín zo štátneho rozpočtu. Fond je v skutočnosti súčasťou autonómie maďarskej menšiny na juhu, resp. podľa vyjadrení predkladateľov návrhu zákona o fonde bude fond nezávislým finančným zdrojom pre menšinové samosprávy. Tento systém financovania menšín bol vládou predkladaný už v roku 2002 a 2010. Súčasný navrhovaný zákon o fonde nebol schválený ani vlni v NR SR, vláda SR mala k nemu zásadné výhrady. Menšinoví politici chápu skutočnosť, že návrh zákona sa dostal až do NR SR ako jeden z najdôležitejších momentov v živote maďarskej menšiny.

■ ZVÝHODŇOVANIE JUHU

Výraznou podporou rozvoja regiónov na juhu štátu podľa Programového vyhlásenia vlády môže v konečnom dôsledku nastať podobná situácia ako po roku 1989, keď sa kľúčové kompetencie štátu prenášali na miestne samosprávy. Nemožno očakávať, že južné regióny masívne podporia rôzne pobočky štátnych alebo slovenských súkromných firiem, ale logicky miestne podnikateľské subjekty, samosprávy a pobočky obchodných spoločností z Maďarska, ktoré majú záujem ekonomicky vládnúť na juhu Slovenska. Aj preto bola výstavba všetkých mostov a kôp cez naše hraničné rieky iniciovaná z Maďarska alebo maďarskou menšinou zo Slovenska.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE SA

Migračná, prípadne utečenecká problematika sa v poslednom období stala jednou z najviac medializovaných tém. Takto orientované texty mienili informovať o príchode veľkého počtu ľudí na európsky kontinent, približovať spôsob ich konania v styku s novým prostredím i kultúrou a stanoviská politických predstaviteľov.

Migrant či utečenec?

Na pomenovanie osôb, ktoré sa stali jadrom záujmu médií v krízovom období, bola použitá široká škála označení. V mediálnych produktoch okrem dvoch základných a najpoužívanějších pojmov migrant a utečenec vnímame označenia azylant, žiadateľ o azyl, prisťahovalec a iné. Vzhľadom na voľné zamieňanie dvoch základných pojmov migrant a utečenec dochádza k narušeniu ich významových hraníc a zároveň k vytváraniu protichodných názorov o tejto skupine ľudí. Je teda potrebné rozlišovať medzi pojmami a ich významom.

UNHCR (Úrad vysokého komisaára OSN pre utečencov) definuje migranta ako osobu, ktorá zmenila miesto svojho pobytu a presťahovala sa do inej krajiny s cieľom získať lepšie životné podmienky, t. j. nájsť uplatnenie na pracovnom trhu, získať kvalitnejšie vzdelanie, či opätovné spojenie s rodinou. Na druhej strane sú utečenci. Podľa Ženevského dohovoru ide o osoby, ktoré opúšťajú svoje domovy pod priamym ohrozením života a pred prenasledovaním z rôznych rasových, národnostných, náboženských či politických dôvodov. V krajinách, ktoré utečenci opúšťajú, napríklad Sýria alebo Líbya, prebiehajú ozbrojené konflikty; ich životy sú v ohrození, hľadajú bezpečie. Na základe uvedených charakteristík je rozdiel medzi uvedenými označeniami zásadný. Migranti sa môžu vrátiť do svojich rodných krajín, ale utečenci nie. V slovenskom právnom poriadku pomenovanie utečenec nahradilo azylant, čo zdôvodňuje aj používanie tohto menej častého označenia.

Do popredia vystupuje otázka, ktoré pomenovanie je vhodnejšie používať na označenie masy ľudí prekračujúcich hranice Európy v čase aktuálnej migračnej, prípadne utečeneckej krízy: migranti či utečenci? Keďže nie je možné jednoznačne určiť, či ide o migrantov, alebo utečencov, odpovedať na položenú otázku je náročné. Média i verejnosť by mali zaujať kritický postoj k používaniu uvedených označení a zdôrazňovať právny rozdiel medzi nimi. Neznalosť pojmov môže viesť k ťažkostiam i nedorozumeniam. V prípade používania podstatného mena migrant by bolo vhodné rozvinúť ho prídavným menom ekonomický alebo klimatický. Súčasne je dôležité, v akom kontexte pojmy migrant a utečenec uvádzame.

Ak vezmeme do úvahy všetky uvedené fakty, pri písomnom i hovorenom spracovaní nejakého prejavu je potrebné pomenovania nezamieňať a rešpektovať rozdiely medzi nimi. Používať ich je však náročné, pretože ani médiá, ani spoločensť, ktoré o nich informujú, nie sú dostatočne oboznamené so životnými situáciami, s osudmi a úmyslami prichádzajúcich mas ľudí.

Annamária GENČIOVÁ,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie FF UMB

Prvé úspechy hokejovej reprezentácie pred sedemdesiatimi piatimi rokmi

Vítazná premiéra už na umelom ľade

Igor MACHAJDÍK a Zbyšek ŠUSTEK – Foto: archív autorov

Trinásteho mája 2011 počas hokejového šampionátu v Bratislave kongres Medzinárodnej hokejovej federácie rozhodol, že jubilejné osemdesiate majstrovstvá sveta v ľadovom hokeji sa v roku 2016 uskutočnia v mestách Moskva a Petrohrad v rámci osláv sedemdesiatich rokov organizovaného hokeja v Rusku. Prvé zápasy šestnástich najlepších kolektívov na MS už máme za sebou a poznáme aj výsledky. Výsledky Slovákov zatiaľ nepotešili.

Len naozajstní fanúšikovia tejto hry a historici športu vedia, že kanadský hokej na Slovensku popularizovali ME vo Vysokých Tatrách už v roku 1925. Dôležitým medzníkom bol rok 1929, keď sa v Starom Smokovci konal I. ročník Tatranského pohára – druhého najstaršieho turnaja v Európe po švajčiarskom Spenglerovom pohári. V tom roku sa sformovala aj Slovenská župa Československého svazu kanadského hokeja a od roku 1930 sa u nás hral hokej aj v rámci organizovanej súťaže. Až v roku 1936 sa však HC Tatry ako prvý slovenský klub prebojoval do celoštátnej súťaže...

■ UMELE KLZISKO

Na Vianoce 1940 dostali bratislavskí športovci darček – prvé klzisko s umelou ľadovou plochou. Krátko potom tu slovenskí hokejisti oslávili víťazstvo nad chorváckymi. Dnes bežná športová udalosť. Uskutočnila sa však za zvláštnych okolností, doslova v posledných týždňoch existencie medzivojnovvej Juhoslávie.

Deviateho februára 1941 zažila nová umelá ľadová plocha v Bratislave reprezentačnú premiéru Slovenska na medzištátnej úrovni. Na programe bolo jeho priateľské mernie sil s Chorvátskom, pričom bol práve tento zápas úplne prvý v domacom prostredí. Dovtedy zohrala slovenská hokejová reprezentácia šesť medzinárodných či medzištátnych zápasov, všetky však mimo územia Slovenska – dva v Garmisch-Partenkirchene, jeden vo Viedni a tri v Bukurešti so súpermi, ktorými boli Protektorát Čechy a Morava, Taliansko, Wiener EG, Bukurešť, Rumunsko a Juhoslávia s bilanciou tri víťazstvá a tri prehry. Mimochodom, chorvátski súper, či už reprezentačné výbery alebo tí na klubovej úrovni, bývali pomerne častými partnermi slovenských výberov či klubov počas obdobia trvania prvej Slovenskej republiky vo viacerých športových odvetviach, trebárs vo futbale, v atletike, tenise, stolnom tenise, plávaní alebo vo vodnom póle.

Priateľský hokejový zápas s Chorvátskom v Bratislave bol považovaný za dôležitý najmä preto, že išlo o generálku pred vystúpením Slovenska na Medzinárodnom zimnom týždni v Garmisch-Partenkirchene (GA-PA) ešte v tom istom mesiaci. Slovenská ústredná a športová rada ako riadiaci telovýchovný a športový orgán dostala totiž koncom januára 1941 telegram z Berlína, v ktorom pozývali oficiálne náš národný tím do GA-PA. O zápas proti Chorvátom mala veľký záujem aj verejnosť, domáca reprezentácia sa viedla na trojzápasovej víťaznej vlně z predchádzajúceho účinkovania na Turnaji o Pohár Manuela Strojiciho v Bukurešti a víťaznú bilanciu nemienila prerušiť. Predzápasové prognózy našu prehru ani nepripúšťali. Náš súper Chorvátsko bol na Slovensku premiérov, no veľkým favoritom sme boli my, aj keď sa v hokejových kruhoch pripomínalo, že podcenenie bojovného súpera neprichádza do úvahy.

■ SÚPER Z CHORVÁTSKA

Náčelník Slovenského hokejového zväzu Milan Bončo, niekdajší výborný hráč Skiklubu a ŠK Bratislava, ohlásil nomináciu trinástich hráčov na zápas, ktorí by vzápätí mali odcestovať do Švajčiarska: brankári Petrovič (ŠK Banská Bystrica), Dibarbora (VŠ Bratislava), obrancovia Tomášek (HC Tatry), Smida (ŠK Banská Bystrica), Demko (Slávia Prešov), útočníci Olejník (Slávia Prešov), Javurek (ŠK Banská Bystrica), Reimann (ŠK Bratislava), Bihary (Slávia Prešov), Štolc, Trnovský, Chmel, Luther (všetci VŠ Bratislava). Pred zápasom informoval Slovenský denník, že „Chorváti pricestovali do Bratislavy viedenským rýchlikom v sobotu 8. februára o 15.00, sú ubytovaní v hoteli Tatra a zohrajú na Slovensku ešte dva zápasy, v pondelok s VŠ Bratislava a v utorok s ŠK Žilina v Žiline“.

Chorvátska výprava si po príchode do hlavného mesta Slovenska a krátkom odpočinku prezrela našu metropolu a večer absolvovala tréning na umelej ľadovej ploche.

gólov a nedali ani jeden. Paradoxne, hrali lepšie ako deň predtým proti slovenskému tímu, ale zlyhali v koncovke, keď nedokázali premieňať ani vyložené príležitosti. Ich obrana zároveň nestačila čeliť rýchlym útokom Bratislavčanov. Opäť sa hralo na oboch stranách výsostne fair play, čo ocenilo aj hľadisko, kde bolo okolo tisíc divákov.

Vnútorné strany pasu s údajmi o výprave chorvátskych hokejistov na Slovensko.

V nedeľu popoludní boli hosťami na zápase HM Slovensko – HJ Viedeň. V chorvátskej výprave boli títo hráči: Sabič, Belák (2), Kovačević (11), Stipetič (5), Smidek (8), Tomič (10), Pötzl (7), Sacher (9), Starčević (3), Miočka (4).

Napriek „silným rečiam“ vedenia chorvátskej reprezentácie, že v Bratislave podajú kvalitný výkon, predsavzatia zostali v šatni. Slováci porazili Chorvátov 6:1 (4:0, 0:1, 2:0). Treba však konštatovať, že aj napriek jasnému víťazstvu, ani naši hokejisti výkonom neoslňali. Tlač po zápase zdôrazňovala, že „Chorváti nedosahujú európskej triedy a neboli nášmu mužstvu vyrovnaným súperom“. Priebeh zápasu bol jednoznačný a „iba šťastie zachránilo hostí, že už v prvej tretine nedostali dvojnásobok gólov“. Aj v druhej tretine mali naši hráči obrovskú prevahu, ale bez efektu, naopak, ako písala Slovenská politika: „Prichádza 12. minúta a s ňou najväčšie prekvapenie. Kovačević využil situáciu, sám rýchlo prenikol a jeho rana znamená prvý, ale aj posledný úspech hostí.“ V tretej tretine slovenskí hokejisti ešte prikrášlili výsledok dvoma zásahmi.

Po zápase panovala názorová zhoda v tom, že naši boli lepší po korčuliarskej i technickej stránke, no celkovo Slováci sklamali, keď im chýbala presnejšia strelba. Najlepšou formáciou bola obrana, v ktorej vynikol Tomášek. Kladom duelu bola veľmi slušná hra oboch súperov, keď nebol vylúčený ani jeden hráč, i výborný výkon rozhodcovskej dvojice Dr. Okoličány – Dr. Valent. Pri tomných tritisíc divákov potešil najmä výsledok, keď išlo doteraz o najvýraznejšiu výhru i najvyšší počet strelených gólov našou reprezentáciou.

„Chorváti podali obetavý výkon, ale korčuliarsky a herne na vyspelejšieho súpera nestačili,“ rámcovala výkon hostí slovenská tlač.

V pondelok si zahrali hostia z Balkánu v Bratislave ešte jeden zápas – proti hokejistom miestneho ŠK. V tomto prípade dostali sedem

venskej hokejovej reprezentácie v roku 1941.

■ UNIKÁTNY DOKUMENT

O návšteve chorvátskych hokejistov na Slovensku vypovedá aj nedávno objavený unikátny dokument – kolektívny pas vydaný Chorvátskemu korčuliarskemu zväzu, na základe ktorého k nám pricestovali. Obsahuje osobné údaje o šestnástich hráčoch a fotografie pätnástich z nich (jeden sa na zájazde nezúčastnil a fotografia bola odstránená). Výprava bola teda početnejšia ako počet hráčov na bratislavskom ľade. Hráči mali dvadsať až tridsať rokov (priemerne 25,4 roka) a pochádzali zo vzdelanejších vrstiev spoločnosti. Siedmi boli študenti vysokých škôl, dvaja obchodní pomocníci, jeden elektromechanik, traja úradníci a dvaja inžinieri. Pochádzali nielen z rôznych miest v Chorvátsku, ale aj z Bosny a zo Slovenska. Je teda zrejmé a zároveň sympatické, že išlo o ozajstných amatérov, ktorí sa, na rozdiel od dnešných čias, venovali hokeju iba preto, že ho mali radi. Výpravu viedli Dr. Krasoje Kamenarovič a Vladimír Šuput, ktorí mali oficiálne juhoslovanské pasy. Z Juhoslávie vycestovali cez Jesenius 4. februára. Pečiatky v pase vypovedajú, že asi až počas cesty na území dnešného Rakúska, vtedy Nemeckej ríše, sa účastníci dozvedeli, že na Slovensku zotrávajú dlhšie. Preto sa obrátili na policajné riaditeľstvo v Klagenfurte so žiadosťou o predĺženie prejazdného víza cez Ríšu z 8. až do 16. februára 1941. Na Slovensko skutočne pricestovali 8. februára po bode vlakom z Viedne cez Devínsku Novú Ves. Tou istou cestou sa 11. februára vrátili domov, kam cez Maribor dorazili 12. februára.

Záznamy v pase naznačujú, že slovenskí hostitelia hráčom uhradili aj časť pobytových nákladov. Celá sku-

Slovenské hokejové mužstvo v Garmisch-Partenkirchene.

pina totiž z Chorvátska vycestovala so sumou stošesťdesiat ríšskych mariek, čo podľa úradného kurzu bolo 1 986 Ks. Vedúci zájazdu mal pri sebe ešte tritisícpäťsto dinárov. Či tieto peniaze utratili, nevieme, no nezávisle od toho im na cestu domov zmenáreň Želka vyplatila ešte stopäťdesiat ríšskych mariek, teda 1 862 Ks. Je teda pravdepodobné, že išlo o dar, ktorý v Želke preplatili hostitelia.

Pozoruhodný je aj samotný pas. Kolektívne či skupinové pasy v československej úradnej terminológii aj súpisky sa dávnejšie používali ako jednorazové cestovné doklady pre početnejšie organizované výpravy alebo zájazdy cestovných kancelárií. Zvlášť často ich používali v päťdesiatych až sedemdesiatych rokoch štáty strednej a východnej Európy, ktoré veľmi obmedzovali cestovanie do zahraničia, najmä súkromné.

Ich vystavovanie nebolo menej práce ako vystavovanie normálnych pasov. Nanajvýš sa ušetrili pomerne drahé pasové knižky, o ktorých sa vedelo, že budú použité iba raz... V súčasnosti kolektívne pasy nevýdava nijaký štát.

Pas chorvátskych hokejistov je improvizovaný. Má formu a všetky náležitosti ako oficiálne formuláre kolektívnych pasov, ale je zhotovený len z preložených hárkov tzv. kancelárskeho formátu (210 krát 330 milimetrov), zviazaných trikolórou a voskovou pečatou. Jednotlivé rubriky sú podľa pravítka predkreslené ceruzkou. Hlavičky rubrik a osobné údaje členov výpravy, jej odôvodnenie a vyznačenie platnosti pasu sú vpi-

Unikátny kolektívny pas chorvátskych hokejistov.

sané strojom, ale iba v chorváčtine, aj keď väčšina cestovných dokladov má texty aj aspoň v jednom svetovom jazyku. Po vypísaní pasu boli doň vlepene a opečiatkované aj fotografie účastníkov cesty.

■ HISTORICKÉ MANTINELY

Zaujímavé sú historické okolnosti vydania pasu. Pas vydala Chorvátska bánovina, samosprávny útvar, ktorý vznikol 26. augusta 1941 ako pokus urovnať chorvátsko-srbské spory

v predvojnovvej Juhoslávii a zabrániť jej rozpadu v predvečer druhej svetovej vojny. Jej územie však nebolo vymedzené na národnostnom, ale na konfesijnom princípe. Zahŕňalo oblasti s väčšinou katolíkov. Široké právomoci umožňovali bánovine vydávať dokumenty aj takého významu ako cestovné pasy. Tiež správny poplatok za vydanie pasu sa zaplatil už chorvátskym kolkom s typickou chorvátskou ornamentikou, ale ešte v hodnote päťdesiat juhoslovanských dinárov. Vydanie vlastných platidiel bánoviny bolo v zime 1941 ešte len v štádiu plánov. Organizátor výpravy však musel zo Záhrebu odcestovať po vízum na slovenské vyslanectvo do Belehradu. To dostal zadarmo.

O niekoľko týždňov, po ešte priam idyllickej návšteve Slovenska, už všetko bolo inak. Koncom marca Juhoslávii pripojili k mocnostiam Osi a došlo k štátnemu prevratu. Nová vláda pripojenie zrušila. Preto 6. apríla Juhoslávii prepadli Nemci. Na obranu sa však postavili len srbské jednotky a Juhoslávia 17. apríla kapitulovala. Ale už 5. až 10. apríla sa na časti územia bánoviny formoval ako nemecký a taliansky vazal Nezavisli chorvátsky štát s formálnymi znakmi suverenity. Dalmátske pobrežie, Slovinsko, Macedónsko, Čiernu Horu a ďalšie okrajové územia si podelili susedia. Vo zvyšku Srbska bol nastolený okupačný režim bez osobitne deklarovanej štátoprávnej formy, ale s určitou autonómiou. V lete 1941 sa začal ozbrojený odpor, ktorý prerástol do občianskej vojny. Strety súperiacich skupín sa striedali s neúspešnými pokusmi o spoluprácu, s ofenzívami nemeckých okupantov, ktorí sa pokúšali udržať dobyté územie, s prejavmi kolaborácie s Nemeckom alebo s obdobiami tolerancie oboch strán. Po potlačení tzv. Užickej republiky v juhozápadnom Srbsku sa odpor presunul najmä do Bosny a Chorvátska, kde boli na partizánsku vojnu priaznivejšie prírodné podmienky.

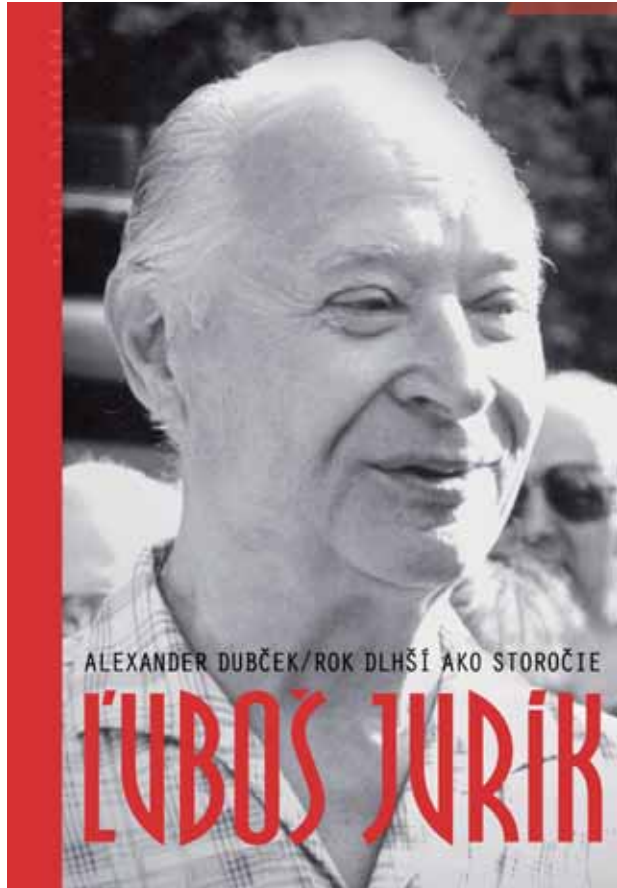
Aj za takýchto okolností pokračovalo úsilie o rozvoj spoločenských, kultúrnych a športových stykov s Chorvátskom ako výrazná charakteristika zahraničnej orientácie prvej Slovenskej republiky. Nehľadáme v tom však (iba) ideológiu. Slovenskí diplomati o charaktere tamojšieho režimu nemali ilúzie a referovali o ňom s dešpektom. Nemci a Taliani dokonca zasahovali proti excesom, ktoré sa tam páchali. Zo slovenskej strany išlo najmä o pragmatizmus v podmienkach obmedzených možností rozvíjať vlastnú zahraničnú politiku. Chorvátsko bolo blízko. Jazyková podobnosť uľahčovala komunikáciu tomu, kto sa dorozumieť chcel. Chorváti tvorili na západnom Slovensku dobre známu a plne integrovanú národnostnú menšinu. Relatívna samostatnosť oboch slovanských štátov pritom poskytovala manérovací priestor, aký chýbal v prípade zvyšku Poľska, kde vládol tvrdý okupačný režim, alebo Protektorátu s režimom síce voľnejším, ale vždy prísne sledujúcim snahy o bližší kontakt oboch častí bývalej republiky. Navyše vzťahy s Chorvátskom neboli zaťažené reminiscenciami na vzťahy Slovenska k ostatným častiam prvej Československej republiky alebo k Maďarsku.

Jar priniesla matičnému vydavateľstvu v súťažiach desiatku ocenení

Bohatá úroda knižných trofejí

Stanislav MUNTÁG, riaditeľ Vydavateľstva Matice slovenskej

Pre Vydavateľstvo Matice slovenskej je tohoročná jar v príjemnom zmysle výnimočná, lebo do svojej zbierky ocenení zaknihovalo hneď desiatku trofejí z viacerých súťaží. Do dvadsiatky Najkrajších kníh Slovenska za rok 2015 sa dostala aj kniha Jozefa Tatára Turčianske povesti II s nádhernými ilustráciami popredného slovenského výtvarníka Petra Uchnára.

Medzinárodný dom umenia pre deti Bibiana každoročne vyhlasuje súťaž o najkrajšie a najlepšie detské knihy jednotlivých ročných období. Najlepšou detskou knihou zimy sa stal druhý zväzok ojedinelej „zážitkovej vlastivedy“ Ondreja Sliackeho Divy Slovenska II.

„Usiloval som sa... cez príťažlivé, neraz až dobrodružné príbehy presvedčiť mladých čitateľov, že Slovensko nie je len nevelké geografické územie v srdci strednej Európy. Sú to predovšetkým ľudia, ktorí svojou odvahou, zmyslom pre pravdu a dobro, tvorivými schopnosťami toto územie kultivovali, zveľaďovali, naplnili ľudskosťou,“ vyznal sa autor v úvode ojedinelého knižného diela.

■ FINALISTI

Literárny fond odštartoval v tomto roku nový formát reprezentatívnej súťaže o Cenu Literárneho fondu. Medzi siedmich finalistov prvého ročníka tejto ceny sa dostali hneď dvaja autori Vydavateľstva Matice slovenskej. Ľuboš Jurík s monumentálnym, čitateľsky úspešným románom Alexander Dubček: Rok dlhší ako storočie a Katarína Mikolášová s hravou detskou prózou Bojnickí búbeli, ktorú tiež ilustroval Peter Uchnár. V júni sa dozvieme, kto zo siedmich finalistov bude laureátom tejto prestížnej ceny.

Klub fotopublicistov Slovenského syndikátu

novinárov každoročne oceňuje najkrajšie knihy a propagačné materiály o Slovensku. Už v jednom z predchádzajúcich čísel SNN sme informovali, že prvé miesto v kategórii Najkrajšia kniha o regióne prideliť za rok 2015 monografiu kolektívu autorov pod vedením Dr. M. Jesenského s názvom Kelti: Veľká kniha o Keltoch v Žilinskom kraji, ktorá v minulom roku rozšírila kolekciu reprezentatívnych knižných publikácií, vydávaných Maticou slovenskou v spolupráci so Žilinským samosprávnym krajom a s jeho kultúrnymi inštitúciami.

■ PO BOKU GIGANTOV

Potešujúce správy prišli aj z regionálnych súťaží, ktoré vyhlasujú okresné a krajské knižnice. Knihou Horného Považia je už spomínané dielo Bojnickí búbeli, Knihou Turca sa stala publikácia o takmer zabudnutom kultúrnom skvoste Ranogotický Kostol sv. Margity v Turčianskom Jasene (autorka E. Martinusiková), v súťaži o Knihu Kysúc sa na peknom treťom mieste umiestnila fantazijná mládežnícka próza Laca Hrubého Amulet, dvojzubec a Hviezdy univerza. Nuž a v súťaži časopisu Knižná revue o Vydavateľstvo roka sa Matica slovenská umiestnila taktiež na treťom mieste, hneď za vydavateľskými gigantmi Slovart a Ikar...

A čo na tieto skvelé správy hovorí riaditeľ Vydavateľstva Matice slovenskej Stanislav Muntág?

„Úprimná vďaka všetkým, ktorí si všimli a ocenili plody našej práce! Pre nás je to samozrejme výzva a záväzok pokračovať v práci – je tu ďalší rok, na stole máme nové, zaujímavé knižné projekty a najviac nám záleží na tom, aby ich v tej záplave nových knižných titulov našli a ocenili samotní čitatelia.“

O ume a biede ľudí Podpoľania

Karol A. Medvecký: DETVA (1905), vydalo OZ KUL-TUR Zvolen, druhý reprint, 2015

Druhá reedícia tejto bezpochyby vzácnej knihy prichádza presne po dvadsiatich rokoch. Zdalo sa, že je už dosť dlhý čas na to, aby do sveta za poznaním vstúpila nová generácia ľudí so záujmom o našu históriu a tradície. Navyše, originál z roku 1905, ktorý vytlačila Kníhtlačiareň Karla Salvu v Ružomberku, je už dnes taký vzácny, že ho neobjavíte ani v dobrých antikvariátoch či na internete a prvý reprint, ktorý v roku 1995 priniesla na svetlo sveta Janka Kucbeľová, je dnes vzácny aj v slovenských knižniciach.

Kniha je studňou poznatkov nielen o vtedajšom zemepisnom a správnom usporiadaní Detvy, ale aj o ume i biede ľudí na Podpoľaní. Je vôbec prvou monografiou, ktorá ešte pred pádom monarchie vyšla o slovenskom meste. Dá sa povedať, že je aj akýmsi zrkadlom typického Slováka, ktorý sa začal formovať v čase štúrovcov, desiatky rokov pred jej vydaním. Takáto kniha nie je dnes len študijným materiálom pre etnografov a historikov, ale vlastniť by ju mal každý, kto sa chce dozvedieť niečo viac o našej histórii a kultúre, ale nakoniec aj o sebe.

Autor K. A. Medvecký pôsobil v Detve ako katolícky kňaz necelé dva roky. Aj za tento krátky čas sa mu podarilo zozbierať také množstvo materiálu, ktorým naplnil obsah tejto knihy. Monografiu vydal vo vlastnom náklade tisíc kusov a v rovnakom náklade vychádza i dnes. Navyše s vernou kópiou originálnej obálky. Táto monografia vyvoláva túžbu po poznaní a zároveň oživí spomienky na starý, už zabudnutý svet.

Jozef POLIAK

NEKROLÓG

Ak sa niekto na Slovensku výnimočne zaslúžil o propagáciu života, diela a pamiatky na Ľudovíta Štúra, tak určite na prvom mieste musíme menovať muzeologičku, kultúrnu pracovníčku a političku **Olgu PAVÚKOVÚ**. S jej menom je nerozlučne späté Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre, ale do pamäti národa sa vryli aj jej vystúpenia vo FZ ČSFR ako jeho poslankyňa a členky predsedníctva Snemovne národov za Slovenskú národnú stranu. Táto statočná, energická štúrovkyňa, nezabudnuteľná žena národovkyňa zomrela po ťažkej chorobe v Modre 26. apríla 2016 vo veku nedožitých sedemdesiatdva rokov.

Smútok za skvelou štúrovkyňou

Olga Pavúková sa narodila 29. júla 1944 v Trenčíne, kde chodila do základnej školy a absolvovala stredoškolské vzdelanie. V rokoch 1961 – 1966 študovala slovenčinu a dejepis na Pedagogickej fakulte v Trnave. Potom pracovala ako učiteľka na základných školách v Plavých Vozokanoch a Jure nad Hronom. Od roku 1971 bola zamestnaná ako odborná pracovníčka, od roku 1975 poverená a od roku 1982 riadne menovaná riaditeľka Múzea Ľudovíta Štúra v Modre, kde organizovala cennú zbierkovú, dokumentačnú, vedeckú, vlastivednú, metodickú, prezentačnú, výstavnícku, pamiatkovú, vydavateľskú a edičnú činnosť zameranú na osobnosť Ľudovíta Štúra. V tejto súvislosti sa treba osobitne zmieniť o muzeálnych výtvarných zbierkach a ďalších umeleckých artefaktoch so štúrovskou tematikou, na druhej strane o množstve vedeckých, kultúrnych i spoločenských podujatí, ktorých bola na pôde múzea neúnavnou iniciátorkou. Pre Olgu Pavúkovú neznamenal Štúr len naplnenie krásneho muzeologického sna, ale bol i jej morálny idol, podľa čoho aj konala v osobnom živote. Žiaľ, takéto osobnosti, akou bola zosnulá Olga Pavúková, chýbajú v dnešnej rozhárannej dobe. Posledná rozlúčka s nebohou sa uskutočnila 29. apríla 2016 v Modre, jej telesné ostatky budú uložené v rodinnej hrobke v Trenčíne.

Čeť jej pamiatke!

Pavol PARENÍČKA

HUMORESKA

Bicykel, ako ste si iste všimli, zažíva renesanciu. Možno tomu pomáhajú aj peniažky z Bruselu, lebo jedným z najčastejších cieľov, na ktoré ich mestá a obce čerpajú, sú cyklotrasy. A tak pospolitý ľud presadá na dve kolesá, občas riskuje vyplatenie životnej poisťky, no v prvom rade si utužuje zdravie, pravda, až do prvého väčšieho pádu. Samozrejme, z pohľadu Bratislavčana sa tak deje až posledných desať rokov. No taký obyvateľ Piešťan nad celým bicyklovým rozpukom len krúti hlavou. Piešťany, zvané tiež Bicyklovo, fungujú na tomto druhu dopravy od čias, čo miestni zosadli z koňov a vynašli dvojkolesové čudo so sedadlom.

Keď začúvam do svojej cyklistickej mladosti, najprv sa mi pred vnútorným zrakom objaví krpatý bicyklik značky Pioneer s dvomi pomocnými kolieskami

bok, som si dvojkoľosové „približovadlo“ poskladal sám. Základ tvoril rám z bicykla značky Ukrajina. Tuším ho zvárali z lešenárskych rúr, lebo vydržal všetko.

Objavujte krásy sveta na dvoch kolesách

po bokoch. Tak náruživý som sa na ňom preháňal po našej rozheganej ulici až matice, ktoré držali pomocné kolieska, povolíli, a tie opory po bokoch sa vyklopili dohora. Keď ma počas jazdy otec upozornil, že už idem „riadne na dvoch kolesách“ ako správny cyklista, tak som sa v šoku vysypal na zem len taká radosť. Neskôr, už ako trinásťročný paro-

Aj vrece d'atelinu na riadidlách, s ktorým som sa deň čo deň vracal z družstevného, keďže zajace boli permanentne hladné. Počas týchto každodenných „tour de d'atelina“ som si na vlastnej koži overil riekanku: Rýchlo spoznáš, čo je drina na bicykli ukrajina... Lenže prišli stredoškolské roky a bolo načase zaobstaráť si onakvejšiu značku dvojkoľosového tátoša. Celé prázd-

niny som sa drel na pošte s balíkmi, no napokon som sa vďaka rodinnej mafii stal hrdým majiteľom podpultového bicykla značky Favorit. Bol strieborno-modrý, mal prevody

a nový bicykel slúžil len ako povoz do mesta, kde som ním ohuroval spolužiačky. Dnes by som na to potreboval niečo fajnove štvorkolesové, ale vtedy stačil aj bicykel značky Favorit.

Roky bežali, ja som vystriedal pár áut a na bicykel som si ani nespomenul. Až po rozvode, keď som o auto prišiel vďaka šikovnej exmanželke, mi dvojkoľosového miláčika predal priateľ, ktorý si pre zmenu auto čerstvo kúpil a potreboval peniaze na benzín.

Hovorí sa, že s jazdou na bicykli je to podobné ako s plávaním. Kto to raz vedel, už to nezapadne. A skutočne! Zistil som, že naozaj viem jazdiť ako zamlada. A ani padať som nezabudol...

Marek DANKO

ČRTA

Starý otec – kysucký drotár, čo mladé roky strávil v predrevolučnom Rusku a návrat bol plný útrap – vyjadril ich vo svojich zápiskoch. Otec Vladimír – skvelý novinár a esejista, jeden z tých, ktorí vytvorili onú známu generačnú svorku reportérov vtedajších mládežníckych novín Smena, pričom sa s Kalným a Gryzlovom pohyboval na jej čele. Matka Hanka – dlhoročná prekladateľka a editorka vo vydavateľstve Mladé letá, strýko Milan – básnik, dramatik, tvorca historických epopejí z dejín starých Slovákov, brat Andrej – spisovateľ, dramatik, scenárista, v civile docent matematicko-fyzikálnej fakulty... Klan s rodovým znakom brka.

JERGUŠ stále chýba

Jerguš Ferko, o ktorom je reč, ročník 1956 (na jeseň by mal ten mladík už šesťdesiat rokov, čo sa sotva komu chce veriť), si najprv získal pevnejšie remeslo ako je novinárčina. Promoval ako inžinier ekonomiky a riadenia priemyslu, bunky ho však doviedli k postgraduálnemu štúdiu žurnalistiky a už sotva tridsaťročný vstúpil do povedomia čitateľov. Jeho čas však dozrel v rozhodujúcej chvíli – po novembrovom prevrate sa stal šéfredaktorom denníka Koridor s jasne odlíšeným programom od média bývalej VPN, bez nafúkaného páťosu a s národnou orientáciou, stal sa členom výboru Matice slovenskej, spoluzakladal Združenie slovenskej inteligencie Korene, klub Za pravdivý obraz Slovenska pri novinárskom syndikáte, aj Združenie slovenských novinárov, keď členov klubu syndikát vymietol zo svojich radov. Podieľal sa na organizovaní Kongresu slovenskej inteligencie a bol pri formulovaní jej programových téz na Donovaloch v roku 1992 – to sa už aj jeho pričinením rodila slovenská štátnosť. V prvých rokoch samostatnosti pôsobil ako zástupca šéfredaktora denníka Republika, podpredseda Rady Slovenskej televízie, prednášateľ investigatívnej žurnalistiky na Univerzite Komenského...; najmä však bol glosátor diania, esejista, zostavovateľ a spoluautor úvah na horúce témy Vec verejná (1996), dvoch kníh, ktoré rozvírili čitateľskú a názorovú hladinu – Hviezdna chvíľa Slovenska (1998) a Pochod padlých demokratov (2001). Sám zahviezdil premyslenou, vyargumentovanou a presvedčivou knihou Maďarské (seba)klamy v roku 2003, odvtedy vyšli štyri vydania, všetky už po jeho náhlom skone. Umrlel na onú zákernú chorobu, naozaj vo chvíli zrelosti, sotva štyridsaťpäťročný. Je to práve pätnásť rokov...

A stále tu citeľne chýba. V pokojnej, argumentačne rozvážnej no nekompromisnej publicistike najviac.

(jč)

Sedemdesiatka spisovateľa, publicistu a prekladateľa prvého rangu

Poctami ovenčený neúnnavný jubilant

Ján ČOMAJ – Foto: Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Oto Kořínek, ktorému aj bez jubilea, vo všedné dni, odborná tlač pridáva epitetá „prvotriedny“, „skvelý“, „citlivý“... prekladateľ z angličtiny, si pripomína úctyhodné jubileum – sedemdesiatku. Veriť sa človeku nechce, ak len okrajom sleduje jeho aktivity – muž ešte stále plný energie, preklady vzácných kníh mu odchádzajú zo stola na knižný trh, ako keby ich súkal z rukáva, ako keby za tým nebola mravčia práca a neúnnavné sedenie s večne roztvoreným slovníkom slovenskej spisovnej i hovorovej slovenčiny.

Prekladateľstvo je tvrdý chlebiček. Nehovoriac o tom, že dobrý preklad si vyžaduje nielen čas, dokonalú znalosť jazyka, z ktorého prekladá, ale aj slovenčiny, povedal by som najmä slovenčiny, lebo v nej musí mať cit aj pre odtiene výrazov, akýsi utajený šiesty zmysel. A ešte i literárny talent.

■ ZRElý NOVINÁR

Pokúsme sa o stručnosť aj za cenu, že sa nám nepodari spomenúť všetky prínosy jubilanta pre slovenskú publicistiku a literárny preklad.

Do povedomia slovenskej žurnalistiky vstúpil ako erudovaný spravodajca v Spojených štátoch amerických. Jeho kniha o tom – Washington, sedem rokov v centre moci – je dôkazom, že sa do vlasti vrátil zrelý novinár, svetaskúsený, rozhladený, s mimoriadne vzácnou dávkou komplexného vnímania, a ešte aj autor, ktorého slová poslušne počúvajú. Kniha dostala cenu vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov a prémii Literárneho fondu za literatúru faktu.

Žurnalista a prekladateľ Oto KOŘÍNEK.

Právom. Je to pohľad na Ameriku z pozície neprihrbeného pozorovateľa z akejsi malej krajiny kdesi v Európe. Pohľad človeka, ktorý vníma americké spoločenské súvislosti aj naivitu, aj nafúkanosti, aj

hodnotové reálie, všetko s patričnou hrdosťou Európana. Plodom jeho pôsobenia v USA je aj jeho ďalšia knižka z tohto prostredia Vtedy v Amerike. Človek a múza, s podtitulom Missa solemnis, je osobitá kniha o Ludwigovi van Beethovenovi. Čitateľskú verejnosť pred niekoľkými rokmi zaujalo ďalšie jeho dielo – Pozyváci list 1968, investigatívny pohľad na kľúčové a utajované udalosti z pozadia vstupu vojsk piatich krajín Varšavskej zmluvy do našej vlasti, po čom nasledovala dvadsaťdvaročná okupácia suverénneho štátu sovietskou armádou.

■ PLODNÝ PREKLADATEĽ

Napriek hodnotám autora v publicistike a literatúre faktu ťažiskom jeho práce zostáva umelecký preklad. Diela, ktoré preložil z anglosaskej, najmä americkej literatúry, by už naplnili solídnu policu knižnice. V druhej poličke by mohli byť vystavené uznania, ktoré za preklady získal. Spomeňme aspoň dve najvyššie slovenské ocenenia – Hollého cenu: získal ju v roku 2006 i v roku 2010, prvý raz za dielo Louisa de

Bernièresa Vtáky bez krídel, druhýkrát za román Vladimíra Nabokova Biely oheň. Ak dobre rátam, deväťkrát dostal prémii Literárneho fondu, ešte v bývalom Česko-Slovensku aj celoštátnu cenu za preklad románu Alfreda Bestera Zničený muž a za preklad Tolstienovho Pána prsteňov ho zapísali do čestnej listiny IBBY.

Ruský emigrant Vladimír Nabokov sa mu stal blízky, aj keď je to veľmi náročný preklad. Rus myslí po rusky, píše po anglicky a treba ho preložiť do slovenčiny. O. Kořínek dosiaľ preložil tri jeho diela, vrátane Nabokovových pamätí. Mnohí čitatelia istotne mali v rukách aj jeho skvelý preklad známeho románu Biela veľryba.

■ PRESVEDČIVO DVOJMOCNÝ

Oto Kořínek patrí k tým slovenským prekladateľom, ktorí vedia sklbiť vlastnú literárnu či publicistickú tvorbu s prekladom bez ohľadu na to, na ktorej strane leží ich ťažisko. Istotne aj vďaka tomu sú jeho preklady štýlisticky čisté, presné v spôsoboch vyjadrovania románových postáv a v zachovaní štýlu autora. Zároveň odrážajú moderný jazyk bez toho, aby sklzávali do polôh nadbiehajúcich pokazenému vkusu mladšej generácie, s úctou k čistote a dôstojnosti slovenčiny. To je vlastne najvyššie kritérium pre každého prekladateľa – zachovať čaro a špecifiku autorovho originálu, vyjadrovacie zvláštnosti jeho hrdinov a nájsť im presné slovenské vyjadrenie. Prekladateľ si slovenské ekvivalenty, prirodzene, nevymýšľa – a predsa obohacuje náš jazyk, lebo nám pripomína slová, na ktoré v náhlivosti či nedbalosti pod skazonosným atakom médií zabúdame.

Výučba informatiky akoby podliehala politickým zmenám

Cesta k prosperite Slovenska

Text a foto: Peter POTOCKÝ

Prosperujúca spoločnosť vo všetkých jej oblastiach funguje na báze rozvinutých informačných technológií. To kladie zvýšené nároky na výučbu informatiky počnúc od základných škôl a končiac vysokými školami. Ako je na tom Slovensko? Už v minulom storočí organizovali v tejto súvislosti slovenské univerzity pravidelnú konferenciu o vyučovaní informatiky na základných, stredných a vysokých školách pod názvom Didinfo.

Univerzity lákajú mladých na štúdium informatiky.

Technické talenty sa prejavujú zaujímavými nápadiami už počas štúdia.

Posledný marcový deň sa konal pod záštitou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky v poradí už 22. ročník tohto medzinárodného konferenčného stretnutia na pôde Fakulty prírodných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

■ KOMPLEXNÁ INFORMATIKA

Pod informatikou si obvykle predstavujeme ovládanie osobných počítačov. Pritom akoby sme zabúdali, že informatika sa týka aj mikropočítačov, s ktorými doma prichádzame denne do styku pri nastavení programu práčky, mikrovlnky alebo pri prepínaní televíznych kanálov diaľkovým ovládaním. Rovnako si ani pri jazde autom neuvedomujeme, že celý jeho bezpečnostný a pohybový systém je riadený mikropočítačmi. Rôzne výrobné robotické zariadenia, ktoré využívajú aj automobily, sú taktiež riadené mikropočítačmi. To je to, prečo automobilkám na Slovensku tak záleží na tom, aby sa na stredných odborných a priemyselných školách so zameraním na elektrotechniku uskutočňovala komplexná systémová výučba informatiky. Táto výučba informatiky sa však po roku 1989 začala z našich stredných škôl postupne vytrácať. Na vážnosť tejto situácie už niekoľko rokov po sebe upozorňuje aj spomínaná konferencia Didinfo.

■ KROKY OBNOVY

Výrazný podnet na zastavenie ďalšieho zaostávania vo výučbe mikropočítačov na stredných školách prišiel už v roku 2004 a 2006 od pro-

fesora Ing. Juraja Mičeka, PhD., z Katedry technickej kybernetiky Fakulty riadenia a informatiky Žilinskej univerzity v Žiline jeho dvomi vysokoškolskými učebnicami. Nimi dovzdal zamestnancom tejto katedry potrebné teoretické poznatky na vytvorenie elektronickej stavebnice Yrobot, ktorá bude riadená mikropočítačom. V roku 2006 začalo ministerstvo školstva realizovať školskú reformu, do ktorej je zapracovaná i koncepcia komplexnej systémovej výučby informatiky na stredných školách v skupine študijných a učebných odborov 26 ELEKTROTECHNIKA.

■ POLITICKÉ ZMENY

Na Slovensku býva zvykom, že ak parlamentné voľby vyhrala iná politická strana, tak jej nová vláda začína kritizovať všetko, čo urobila predchádzajúca. Dôsledkom tohto veľmi nezodpovedného postupu v roku 2010 nastúpila revízia školskej reformy, ktorá v zápale kritiky legislatívne nepodporila systémovú výučbu informatiky. V roku 2012 opäť došlo k výmene politických strán v riadení štátu a postup bol podobný ako predtým.

■ STAVEBNICA YROBOT

V rokoch 2007 – 2013 predchádzala zavedeniu komplexnej systémovej výučby informatiky návrh i konštrukcia stavebnice Yrobot s novším mikropočítačom ATmega16A. S touto stavebnicou katedra kybernetiky v Žiline získala diplom na TI EDERC2014 (Texas Instruments Embedded Design in Education & Research Conference) v talianskom Miláne. Po tomto medzinárodnom úspechu zamestnanci katedry kybernetiky v Žiline poskytli v minulom školskom roku 2014/2015 vzdelávanie vo vývoji MCU aplikácií v jazyku C na stavebnici Yrobot učiteľom šiestich partnerských škôl jednej automobilky na Slovensku.

Autor je majster odbornej výchovy na SOS informačných technológií v Bratislave.

Ludová pieseň košickej mládeže znela dvanásť raz

Stovka spievajúcich z obidvoch krajov

Text a foto: Jozef MYSLAVSKÝ

V rámci Dní mesta Košice sa v minulých dňoch na Evanjelickom gymnáziu J. A. Komenského v Košiciach konal už dvanásť ročník krajského matičného festivalu Ludová pieseň košickej mládeže. Hlavnými usporiadateľmi tejto ľudovej parády boli Matica slovenská, zastúpená MO MS v Košiciach-Myslave, mesto Košice, odbory školstva OÚ v Košiciach a Prešove, odbory školstva Prešovského a Košického samosprávneho kraja a domáce Evanjelické gymnázium.

Do metropolu východu prišla súťažiť stovka chlapcov a dievčat zo štyridsiatich platiech základných a stredných škôl, gymnázií a konzervatórií z celého Košického a Prešovského kraja od Sobraniec, Trebišova, Michaloviec, Strážskeho, Vranova, Humenného, Prešova, Bardejova, Lipian cez Seňu a mnohé školy z Košíc, ďalej speváčky a speváci z Jasova, Moldavy nad Bodvou, Rožňavy až po Spišskú Novú Ves. Dobré tri štvrtiny prišli na tento matičný festival v nádherných východniarskych krojoch. Podujatie otvorili riaditeľ spoluusporiadateľského gymnázia Ing. Jozef Krištan a zakladateľ matičného festivalu, predseda MO MS Košice-Myslava František Mrva. Výkony súťažiacich hodnotili porotcovia na čele s Mgr. Alenou Popovičovou-Csajkovou, šéfdirigentkou už aj v Európe známeho speváckeho zboru Chorus Comenianus, pôsobiaceho pri spomínanom gymnáziu, spolu s vedúcou ľudovej speváckej skupiny Matičiarky z Košíc Milkou Nôtovou, ďalej Mgr. Edmundom Garbárom, Dis. Art. Marianou Ružickovou. Ako to už býva na takýchto súťažných prehladávkach, ani tentoraz nemali ľahké rozhodovanie. Napokon ocenenia pre jednotlivcov a skupiny rozdelili takto:

Kategória dievčat – základné školy
1. miesto: Sofia Kolesárová, Gymnázium sv. Mikuláša, Prešov

Väčšina súťažiacich prišla na festival v nádherných východniarskych krojoch.

2. miesto: Gabriella Nagy, Cirkevná ZŠ, Moldava nad Bodvou
3. miesto: Laura Pločicová, ZŠ Dargovských hrdinov, Humenné

Kategória chlapcov – základné školy
1. miesto: Adam Samuel, ZŠ Sedlice
2. miesto: Kristián Onder, Gymnázium L. Štúra, Michalovce
3. miesto: Matej Gerek, ZŠ Komenského, Svidník

Kategória dievčat – stredné školy a gymnázia
1. miesto: Klaudia Ferencová, Súkromné hudobné a dramatické

konzervatórium Požiarická 1, Košice
2. miesto: Monika Némětová, Súkromná stredná odborná škola, Bukovecká 14, Košice
3. miesto: Erika Vesterová, Konzervatórium Jozefa Adamoviča, Košice

Kategória chlapcov – stredné školy a gymnázia
1. miesto: Marko Zambory, Konzervatórium Jozefa Adamoviča, Košice
2. miesto: Ján Kanuščák, Stredná zdravotnícka škola, Sládkovičova, Prešov
3. miesto: Ján Gorol, Konzervatórium Jozefa Adamoviča, Košice

Kategória – DUET
1. miesto: Veronika Cenka a Kristína Sokolová, SOŠ ekonomická, Spišská Nová Ves
2. miesto: Sidónia Molitorisová a Miroslava Gasperová, Evanjelické gymnázium J. A. Komenského, Košice
3. miesto: Katarína Fabiánová a Mariana Kordíaková, Cirkevná ZŠ sv. Gorazda, Košice

Kategória – spevácka skupina
1. miesto: Ľudová skupina Melody, Hotelová akadémia Jána Andraščíka, Bardejov
1. miesto: Dievčenská skupina zo Súkromnej strednej odbornej školy, Bukovecká 17, Košice
Ďalšie umiestnenia spevákov nájdete na webovej stránke Matice slovenskej, keď si kliknete na Košický kraj.
Vyše päťdesiat účinkujúcich organizátori ocenili hodnotnými knižnými publikáciami z Vydavateľstva Matice slovenskej a diplomami Matice slovenskej, ktoré do tejto skvelej matičnej súťaže venovali priateľ mesta Košice MUDr. Richard Raši, PhD., exminister školstva SR doc. PhDr. Dušan Čaplovič, DrSc., generálny riaditeľ firmy Lynx Košice, s. r. o, Ing. Róbert Kollár, predseda Matice slovenskej Ing. Marián Tkáč, PhD., riaditeľ domáceho Ev. gymnázia J. A. Komenského v Košiciach Ing. Jozef Krištan a zakladateľ krajského matičného festivalu František Mrva.

Uznanie treba vyjadriť riaditeľovi gymnázia Ing. J. Krištanovi a Mgr. A. Popovičovej-Csajkovej, ktorí spolu s ďalšími pedagógmi školy zabezpečili na vynikajúcej úrovni všetko potrebné na uskutočnenie tejto masovej matičnej akcie. Aj preto sa na toto známe gymnázium, ktoré patrí medzi najlepšie na Slovensku, tak radi speváci a speváčky vracajú.

ČITATELSKÉ FÓRUM

V piatok 15. apríla 2016 dala nemecká vláda ústami svojej kancelárky súhlas na trestné stíhanie tridsaťpäť-ročného moderátora a komika Jana Böhmermanna podľa paragrafu 103 nemeckého trestného práva za urážku hlavy cudzieho štátu. Ten vo svojom satirickom programe na druhom verejnoprávnom kanáli ZDF krátko predtým (31. marca) zosmiešnil tureckého prezidenta Erdogana.

A osobnosti mlčia...

Táto správa šokovala všetkých súdnych ľudí, iba „ochrancov“ ľudských práv na Západe i na Slovensku akosi nechala ľahostajnými. Aby bolo jasné, spomenutý kreatív – ak už nechceme použiť slovo umelec – vtipkoval na účet tureckého predstaviteľa a v básni ho nazval „profesionálnym idiotom“ a ešte vulgárnejším slovným spojením, aby takto upriamil verejnú mienku na jeho počinanie... Za to mu podľa „starožitného“ nemeckého zákona o „urážke majestátu“ hrozí pobyt za mrežami až na päť rokov...
Nemecká vládna a justičná mašinéria sa pohotovo rozbehla. Výrobu ďalšieho dielu humoristovho pravidelného programu v spomínanej televízii okamžite zastavili. Böhmermann je až do súdneho ortieľu pod policajnou ochranou. Aby mu vraj neublížili Erdoganovi privrzcenci... V Nemecku je ich naozaj pozhŕnane. Nemecko-turecké paktovanie má nový rozmer! Merkelová opäť raz otočila o stoosemdesiat stupňov. Ešte pred rokom kráčala v Paríži vedno s ďalšími hlavami štátov a politikmi EÚ pod transparentom s nápisom Ja som Charlie (Je suis Charlie!), keď karikatúristov zo satirického časopisu Charlieho Hebdo zastreli v redakcii islamskí teroristi. Dnes je ochotná pristúpiť na takýto „handel“! Na trestné stíhanie vydala občana Nemecka (!), komika, umelca (!) za kritiku, za satiru a karikovanie Erdogana. Hanebný obchod EÚ s Tureckom tak získal ďalší nebezpečne veľkorysý rozmer. EÚ zatvára oči pred porušovaním ľudských práv a slobody tlače v Turecku. Stavia pred súd vlastných občanov, ak na to poukážu.
Známe slovenské osobnosti, také veľmi aktívne, ba až upotené od podpisovania všelijakých rezolúcií a petícií, ak ide o ochranu ľudských práv a protesty na prejavy extrémizmu u nás, novinári – čo si s takou obľubou hovoria strážni psi demokracie, sa svojho kolegu v Nemecku nezastali. Mlčia. Teraz sú ticho. Mlčí aj predseda Európskeho parlamentu. Schultz? Kde sú tie hodnoty, na základoch ktorých stojí európske spoločenstvo? Ticho, až to bolí! Tak ako pri podpore neofašistov z Kyjeva; tak ako pri zatýkaní a väznení novinárov v Turecku, ktorí sa odvážili povedať, kto dodáva zbrane do Sýrie, tak ako keď sa nad Rumunskom roztvára ďalší americký ochranný dáždnik.
Hodnoty EÚ ustupujú bokom, zapadli prachom.
A osobnosti mlčia.

Vladimír DZURIČKO

Vystavujú ľudový odev Svätého Kríža nad Hronom a blízkeho okolia

Z truhlic našich starých materi

Ľudmila PULIŠOVÁ st., MO Matice slovenskej v Žiari nad Hronom

Ludový odev bývalého Svätého Kríža, dnes Žiaru nad Hronom, je pomerne neznámy. Vytratil sa veľmi rýchlo a jeho tradičnú podobu si nepamätajú ani najstarší obyvatelia mesta. Už len útržkovite spomínajú na niektoré časti odevu, ktoré nosili ich starí rodičia, ako napríklad gate, košeľu, krpcu, širicu atď. Odev v tejto oblasti nevynikal pestrosťou výšivky, ale skôr aplikáciou materiálu. Hoci bol jednoduchý, pôsobil vkusne.

Rovnako ako v iných slovenských regiónoch aj tu bol ľudový odev počas svojho vývoja vystavený viacerým vplyvom, ako bolo vystáhaveľstvo, odchod na sezónne poľnohospodárske práce, blízkosť baníckych miest či používanie priemyselne vyrábaných textilných materiálov. Mužský odev zanikol skôr ako ženský, ktorý sa v pôvodných súčiastiach objavoval ešte na začiatku 20. storočia. Dnes možno vidieť už len

niektoré časti – čepce, rukávce, lajblíky, delinky – vo folklórnych skupinách.
V tomto roku oslavuje mesto Žiar nad Hronom 770. výročie udelenia mestských práv. V rámci celoročných osláv a akcií k jubileu sa v Mestskom kultúrnom centre koncom apríla uskutočnila vernisáž výstavy ľudového odevu mesta a blízkeho okolia. Prítomných o jeho vývoji vo svojej zaujímavej prednáške informovala Mgr. Ľudmila

Pulišová z Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote. Po prednáške nasledovala ukážka čepčenia mladej nevesty v podaní dievčenskej folklórnej skupiny z Dolnej Ždane. Počas vernisáže si návštevníci v príjemnej atmosfére mohli prehliadnúť výstavu zozbieraného a zapožičaného ľudového odevu mesta Žiar nad Hronom a blízkeho okolia. Výstava potrvá do konca mája.

Dobový odev zo Šášovského Podhradia.

Školáci na Komenského ulici v Poprade poznávali región Spiša

Oživilí remeslá, zvyky aj kroje

Beáta KALINOVÁ – Foto: Mária BOLCÁROVÁ

Posledný aprílový týždeň v Základnej škole na Komenského ulici v Poprade celý patrila regiónu Spiš. Tamojší prváci a druháci si podelili témy a celý týždeň s nimi pracovali. V piatok potom svoje vedomosti sprostredkovali svojim spolužiakom z iných ročníkov.

Na ZŠ Komenského v Poprade nedávno celý týždeň venovali svojrázu a tradíciám Spiša.

Tí najmenší sa venovali krojom a tradičným jedlám. Ďalší ľudovým zvykom a tradíciám, starožitným predmetom a remeslám. Všetkých zaujali ukážky výroby glycerínového mydla, čo si vďaka zamestnankyni z miestnej výroby mohli aj bezprostredne vyskúšať. Dozvedeli sa tiež, ako sa vyrábajú sprchové gély a pleťové mlieka. Prváci sa naučili pomenovať jednotlivé súčasti ľudového kroja v spišskom nárečí, mohli si prezrieť vystavené originálne odevy aj tradičné predmety, ktoré kedysi slúžili v spišských domácnostiach, a nakoniec sa naučili jednoduchý tanec. Ďalší pohostili návštevníkov varenými bryndzovými pirohmi a rôz-

nymi druhmi chutných nátierok. Druháci sa pochválili krásnymi krojmi a ukážkami z vynášania Moreny a tradičnej veľkonočnej šibačky. Iní predviedli prastarý slovanský zvyk – vitanie chlebkom a soľou. Pohľad na výstavu s prekrásnymi starodávnymi výšivkami a rôznymi dobovými predmetmi bol naozaj nezabudnuteľný. Najväčšiu pozornosť medzi exponátmi pútala vzácna tristoročná rodinná Biblia. Iná prezentácia preniesla žiakov v čas do minulosti, keď sa v spišských mestách a mestečkách konali trhy. V umne zhotovených stánkoch „trhovníci“ ponúkali svoj tovar. Priestor tu mali rôzne remeslá – šperkárstvo, garbiarstvo, košíkárstvo, tkáčstvo, drotárstvo, remenárstvo, rezbárstvo. K slovu sa dostala aj výroba modrotlačie. Na prezentácie jednotlivých tried, ktorými sprítomnili miestne tradície, sa prišli pozrieť aj riaditeľka školy J. Cervová a jej zástupkyňa M. Vojtašáková. Mladších žiakov pochválili a povzbudili. Vďaka vyjadrili aj rodičom, ktorí zapožičali množstvo vzácných predmetov a pripravili chutné pohostenie v každej triede.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

**Matičné
prania**

Pozdravil som predsedov parlamentu a vlády – mimochodom obaja sú zakladajúcimi členmi Matice –, ako aj ministrov kultúry a školstva a vyslovil som nádej, že v tomto volebnom období sa aj vďaka ich pôsobeniu „výrazný prvok národnej orientácie štátnej politiky“. Zároveň som ich požiadal o stretnutie s naznačením tém rozhovorov. Išlo najmä o vyššiu podporu plnenia našich úloh v oblasti kultúry, vedeckej činnosti, ale aj – v súlade so zákonom (paragraf 2, čl. 1, písm. n/ zákona o Matici slovenskej) – o účasť pri tvorbe učebníc a učebných textov niektorých predmetov spoločenských vied pre základné školy a stredné školy.

Uskutočnilo sa stretnutie s predsedom Národnej rady SR a s ministrom školstva. Riaditeľ kancelárie predsedu vlády požiadal ministra kultúry, aby konal v mene zaneprázdneného premiéra, a tak ma prijal štátny tajomník ministerstva kultúry Ivan Sečík. Odovzdal som mu písomný dokument s poďakovaním premiérovi za mimoriadnu podporu postavenia Štúrovej busty v Štúrove a budovania matičnej knižnice slovenskej štátnosti. Pán predseda vlády je takto informovaný aj o našich aktivitách v Roku Vajanského a 170. výročia Slovenských pohľadov, o návrhoch uzákonniť ako pamätný deň 4. jún 1920 ako Deň Trianonskej zmluvy a premenovať pamätný deň 19. september 1848 na Deň nezávislosti. Pozná aj našu požiadavku zvýšiť dotáciu Matici v záujme väčších aktivít v oblasti vedy a osvetu a najmä vlasteneckého pôsobenia medzi mladými a na jazykovo zmiešanom území. Aj prosbu žiadať RTVS o naplnenie zákona, aby bola „národnou, kultúrnou, informačnou a vzdelávacou verejnoprávnou inštitúciou“, pričom za užitočné považujeme aj získanie určitého priestoru pre matičnú a vlasteneckú problematiku, čo sa doteraz nedeje. Dovolili sme si upozorniť na otázky nad činnosťou nového Fondu umenia, ktorý nepodporuje tradičnú kultúru a ani matičné vydavateľské aktivity. V súlade s výsledkami našich kolokvií o živote na zmiešanom území navrhujeme viac dejepisu do škôl (a ten po slovensky učiť aj na inojazyčných školách), centrálne riadenie základných škôl a pri voľbách do samospráv zaviesť v záujme menších pomerný systém. Treba riešiť aj chaos v kalendároch a za účasti Matice vniesť do nich tradičné slovenské mená.

Prostredníctvom štátneho tajomníka pozval som predsedu vlády na niektoré z našich hlavných aktivít, vyjadril som mu podporu a želanie skorého uzdravenia.

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.

Výzva z miesta tragickej smrti generála Dr. M. R. Štefánika Vlastenecký apel predstaviteľom štátu

Stanislav BAJANÍK

Pri príležitosti 97. výročia tragickej smrti generála Dr. M. R. Štefánika a jeho talianskeho sprievodu 4. mája 1919 sa v Ivanke pri Dunaji 3. mája 2016 uskutočnil už 26. ročník Vlasteneckej pochôdzky po slovenskom juhu na trase štefánikovských pomníkov – Šamorín, Dunajská Lužná, Ivanka pri Dunaji, na ktorej sa zúčastnilo niekoľko stoviek žiakov, študentov, pedagógov a hostí.

Pochôdzka vyvrcholila pri mohyle pripomínajúcej Štefánikovu tragickú smrť v Ivanke pri Dunaji, kde za prítomnosti takmer 450 účastníkov vystúpili s príhovormi prezident SR Andrej Kiska, za Slovákov žijúcich v zahraničí predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí Vladimír Skalský a za Maticu slovenskú podpredseda Jozef Šimonovič. Na záver pietnej spomienky, ktorú už dvadsaťšesť rokov organizujú miestne odbory Matice slovenskej, obecné úrady, základné a stredné školy uvedených obcí, v ostatných rokoch aj Svetové združenie Slovákov v zahraničí a Združenie slovenskej vzájomnosti, prijali účastníci spoločné Memorandum určené predstaviteľom Slovenskej republiky a prezidentovi SR pri príležitosti predsedníctva SR v EÚ v roku 2016.

MEMORANDUM

účastníkov 26. ročníka pietnej spomienky na tragickú smrť gen. Dr. Milana

Rastislava Štefánika a jeho talianskeho sprievodu v Ivanke pri Dunaji 3. mája 2016

My účastníci oslovujeme a žiadame predstaviteľov SR, aby v rámci nášho predsedníctva v EÚ v roku 2016:

Po prvé: Vo všetkých rozhodujúcich úkonoch a výkonoch pamätali na akútne potreby ochrany a obrany slovenskej identity, suverenity, perspektív v rámci spoločných projektov EÚ v roku 2016.

Po druhé: Rešpektovali slovenské duchovné, kultúrne, historické tradície v širokom spektre európskeho globalizmu, liberalizmu, ktoré číhajú aj na stabilitu slovenského národného a duchovného fenoménu v našom prostredí.

Po tretie: Pamätali na ochranu identity Slovákov v zahraničí ako integrálnej súčasť slovenského

národa v zmysle Ústavy SR a pomohli ich prezentácii na Slovensku, v Európe i vo svete.

V duchu Štefánikových hesla: „Ja sa prebijem, lebo sa prebiť chcem,“ vám ako jeho politickým nasledovníkom z tohto historického miesta pripomíname jeho nezištné zásluhy, obety a obete o náš národ, Slovanov, Európu, demokratický a pokojný svet v zložitých európskych a svetových pomeroch.

V Ivanke pri Dunaji 3. mája 2016
Za dlhoročných organizátorov a účastníkov Stanislav Bajaník, MO MS Dunajská Lužná, Ivan Schreiner, ObÚ Ivanka pri Dunaji, Jozef Šimonovič, Matica slovenská, Jozef Mravík, v. r., a Edita Dürerová, Združenie slovenskej vzájomnosti, Vladimír Skalský, Svetové združenie Slovákov v zahraničí, Štefan Jurčík, ObÚ Dunajská Lužná, Eva Jančačková, MO MS Šamorín.

Výstup na Pilíš dostal pomenovanie po diplomatovi Jurajovi Migašovi V Mlynskoch bolo matičiarov vidieť

Jozef SCHWARZ – Foto: autor

Uchovanie slovenskosti v dnešnom Maďarsku nie je samozrejmosť. Každý počín, ktorý napomáha udržať nielen slovenské slovo, ale najmä slovenské povedomie u našich južných susedov, má neoceniteľnú hodnotu. Už osem rokov slovenská samospráva v maďarských Mlynkoch organizuje výstup na vrchol Pilíša a aj tentoraz medzi jeho účastníkmi matičiari nechýbali.

Tradičná pešia túra Pilíšanov má názov Spoločnými chodníkmi v znamení prehlbovania priateľstva. Tohtoročný výstup na vrchol Pilíša, ktorý sa uskutočnil 8. mája, bol opäť vhodnou príležitosťou na prehlbovanie priateľstva medzi jeho účastníkmi a zároveň i medzi našimi národmi a národnosťami. Organizátori sa rozhodli usporadúvať túru každoročne na pamiatku jej hlavného iniciátora, oduševneného predstaviteľa Slovenska a slovenskosti, veľkého priateľa Pilíšanov a vynikajúceho diplomata – veľvyslanca Juraja Migaša (1957 – 2015).

■ MIGAŠOV MEMORIÁL

Takže už od tohto roku podujatie nesie názov Memorál Juraja Migaša. Pri tejto príležitosti odhalili na budove Domu pilíšskych Slovákov v Mlynkoch pamätnú tabuľu Jurajovi Migašovi. Slávnostný akt sa začal štátnymi hymnami. Jednotlivé príhovory predložili pesničky i poetické slovo. Medzi prítomnými bol Jozef Migaš – veľvyslanec bratanec, bývalý predseda slovenského parlamentu. K zhromaždeným sa prihovarila aj vdova po nebohom Elena Migašová. Na spoločné stretnutie s J. Migašom spomínali organizátori z Pilíša, predsedníčka Celostátnej slovenskej samosprávy Alžbeta Hollerová Račková, za veľvyslanectvo SR v Budapešti vystúpil Milan Kurucz. Úctu vzdal aj predseda Úradu pre spoluprácu so Slovákami v zahraničí Ján Varšo. Hold mu vzdali mnohí domáci i cezhraniční priatelia. Medzi účastníkmi slávnosti boli predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženka Egyedová, Migašov kolega z diplomacie Milan Dubček – syn Alexandra Dubčeka, riaditeľ Slovenského inštitútu Gábor Hushegyi, novinár a spisovateľ Zoltán Barkányi, Pavol Beňo a nechýbal ani predseda Matice slovenskej Marián Tkáč. A nech mi prepáčia tí, ktorých som nomenoval. Povšimnutiahodné je, že celý

program bol v slovenčine aj pamätná tabuľa je jednojazyčná – slovenská.

■ CESTOU K VRCHOLU

Po desiatej hodine sa začal vlastný výstup na vrchol. Chodníček po juhozápadnom úpätí vrchu po opustení lesa sa kľukatý serpentínami a ponúka pekné výhľady. Najkrajšia odmena je na samotnom vrchole. Okrem potešenia z dosiahnutia cieľa poskytuje druhý rok postavená rozhľadňa Eusébia Ostrihomského (zakladateľ paulínskeho rádu, ktorý v kláštore pod kopcom sídlil) krásne výhľady. Za pekného počasia, aké vládlo, dovidieť na nivu dolného Hrona, ktorú na obzore rámovali Zobor, Žibrica, chladidiarske veže Mochoviec, Sitno. Pri dobrom počasi máte plastické mapy Pilíšskeho okruhu s polomerom dvadsať kilometrov ako názornú pomôcku zadarmo. No zadarmo ako a zadarmo, nejakú fyzickú námahu musíte vynaložiť! O občerstvenie pod rozhľadňou sa v nedeľu postarala družobná obec Mlynky zo Spiša. A samozrejme všetci účastníci. Koláčov i pitia bolo dostatok. Prispela aj široká rodina Migašovcov a rodná obec Juraja Migaša – Pušovce pri Prešove. A bolo aj veselo. Hrala harmonika a znel oземbuch, spievalo sa i tancovalo. Stretnutie

dobrých ľudí, Slovákov i Maďarov sa vydarilo.

■ DOBRÁ NÁLADA

Spev, hudba, rozhovory, koláče a iné pochúťky mali svoje miesto aj po návrate do východiska pri Dome pilíšskych Slovákov. Po celý čas Memorálu Juraja Migaša – pred výstupom, počas neho, na vrchole i po návrate, sme cítili veľké zadostúčeniny z výsledkov tohtoročnej „misie“ a zo spomienok na Juraja Migaša, zo skutočne úprimnej odozvy nielen miestnych na jeho zástoj a skutky. Tá kamenná tabuľa je to najmenej, čo sme mu mohli obetovať. Budeme si ho pripomínať jeho ľudskými danosťami – prajného, dobrosrdečného a najmä vytrvalého v každodennej práci. A konkrétne na príklade Pilíša, na pozadí nie vždy vyzretých slovensko-maďarských vzťahov najmä ako zástancu a veľvyslanca slovenskosti.

■ O ROK OPÄŤ

Neprehliadnuteľnú úlohu na tomto festivale zachovávanie slovenskosti zohrali matičiari, najmä z MO MS Štúrovo. Boli zdrojom vynikajúcej nálady, spievali, tancovali, aj tradičný štúrovský oземbuch nezaháľal – na vrchole i v Dome pilíšskych Slovákov, kde boli k dispozícii aj Slovenské národné noviny a Slovenské pohľady. Autobusy prišli z Partizánskeho, zo Sučian i z odinakadiaľ...

A ešte čosi. Chcem si pripísať aj vlastnú polievocku a pochváliť môjho výborného priateľa Ruda Fraňa, Slováka zo Senváclavu. Ak do tejto dedinky zavítate – po maďarsky sa nazýva Pilisszentlászló (nad Visegrádom), zastavte sa v jeho Jánošíkovej krčme. Práve on mal nemalú zásluhu na skvelej organizácii migašovského stretnutia.

PRIPOMÍNAME SI

21. mája

– pred šesťsto deväťdesiatimi piatimi rokmi (1321) uhorský kráľ Karol I. Róbert oslobodil Košičanov od štátnych daní; mali by si ten deň pamätať, druhý raz sa toho nedejú

– dvadsať rokov od smrti slovenského historika, v totalite odstaveného profesora Branislava Varsíka (1904 – 1996)

– sedemdesiatku oslavuje skvelý prekladateľ a publicista Oto Kořínek, predseda výboru Literárneho fondu a člen Spolku slovenských spisovateľov

22. mája

– stodevädšiatpäť rokov od smrti profesora Trnavskej univerzity, historika starších dejín a katolíckeho teológa Jána Nepomuka Adámiho (1738 – 1821)

23. mája

– pred dvesto tridsiatimi rokmi vo veku štyridsať rokov zomrel jeden z legendárnych krajanov, svetobežník, dobrodruh, sibírsky väzeň, kráľ Madagaskaru Móríc Beňovský z Vrbového (1746 – 1786)

– v roku 1876 ako päťdesiatštyriročný úradník zomrel niekdajší búrlivák, burič a revolučný básnik Janko Kráľ, starostlivý manžel, otec troch synov a jednej dcéry; 140. výročie

– osemdesiatin sa dožíva dlhoročný redaktor Smeny, rozhlasu a košického štúdia STV prozaik Ján Patarák, v rokoch normalizácie zakázaný; z jeho tvorby pripomeňme aspoň knihy poviedok Lúka 30x40, Hudobná obeta, Božie oko, Zjavenie koňa, Svet pre Janu atď.

24. mája

– Senica je šesťstodvadsať rokov mestom (od roku 1396)

– stotridsaťpäť rokov od narodenia národného umelca skladateľa Mikuláša Schneidra Trnavského (1881 – 1958), autora úpravy slovenskej hymny, nespočetných piesní, ktoré znárodnili, aj tridsiatich piatich veľkých omšových skladieb pre miešaný zbor, orchester a organ, len v Katolíckom spevníku z roku 1937 má dvestodvadsaťšesť vlastných piesní

25. mája

– pred sto šesťdesiatimi rokmi sa vo Zvolenskej Slatine narodil vynálezca vrtuľníka rakúsko-uhorský dôstojník Ján Bahýľ (1856 – 1916)

– osemdesiatpäť rokov od masakry v Košútoch: žandári spustili paľbu do štrajkujúcich poľnohospodárskych robotníkov, pričom zranili asi dvadsať ľudí a troch zastrelili (1931)

– osemdesiat rokov od smrti skladateľa Jána Levoslava Bellu (1843 – 1936), autora prvej slovenskej opery Kováč Wieland

– neuveriteľných pätnásť rokov uplynulo od chvíle, čo nás opustil kamarát Jerguš Ferko (1956 – 2001), vynikajúci slovenský publicista

– známy slovenský novinár, člen redakčného kolektívu SNN Dušan Kerný sa v závideniahodnej sviežosti a pracovnom nasadení dožíva sedemdesiatpäťky

26. mája

– sedemdesiat rokov od prvých povojnových volieb v našej republike (1946); víťazstvom KSC v Česku sa dostali do čela komunisti a otvorili cestu k tzv. Víťaznému februáru

27. mája

– v Lipovci pred päťdesiatimi piatimi rokmi spustili ďalšiu vodnú elektrárňu zo série vážskych stupňov (1961)

(jč)